

International
**SOCIAL SCIENCES
STUDIES JOURNAL**

SSSjournal (ISSN:2587-1587)

Economics and Administration, Tourism and Tourism Management, History, Culture, Religion, Psychology, Sociology, Fine Arts, Engineering, Architecture, Language, Literature, Educational Sciences, Pedagogy & Other Disciplines in Social Sciences

Vol:5, Issue:53
sssjournal.com

pp.7510-7544
ISSN:2587-1587

2019
sssjournal.info@gmail.com

Article Arrival Date (Makale Geliş Tarihi) 22/10/2019 | The Published Rel. Date (Makale Yayın Kabul Tarihi) 27/12/2019
Published Date (Makale Yayın Tarihi) 27.12.2019

ÇANKIRI'DA GÜNÜMÜZE ULAŞABİLEN ÜÇ TİCARET YAPISI: KARADAYI HANI, ANADOLU-GOFUROĞLU HANI, TARİHİ DEPOLAR ¹

THREE COMMERCIAL STRUCTURES IN ÇANKIRI TODAY: KARADAYI HANI, ANADOLU-GOFUROĞLU HANI AND HISTORICAL DEPOSITS

Arş. Gör. Dr. Betül ÖZCAN BALKIR

Yozgat Bozok Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Sanat Tarihi Bölümü, betulozcan77@hotmail.com, Yozgat/TÜRKİYE
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-6634-2818>

Article Type : Research Article/ Araştırma Makalesi

Doi Number : <http://dx.doi.org/10.26449/sss.2023>

Reference : Özcan Balkır, B. (2019). "Çankırı'da Günümüze Ulaşabilen Üç Ticaret Yapısı: Karadayı Hanı, Anadolu-Gofuroğlu Hanı, Tarihi Depolar", International Social Sciences Studies Journal, 5(53): 7510-7544.

ÖZ

Osmanlı döneminde bir yerleşime şehir denebilmesinin şartlarından biri de "ticarethanelerdir". Şehirlerdeki pazaryerleri, hanlar, çarşılar ve bedestenler gibi ticaret yapıları, ekonomik canlılık getirerek şehir gelişimine olumlu yönde katkı sağlarlar. Çankırı, Osmanlı döneminde ana yol güzergâhları üstünde bulunmaması nedeniyle, fazla uğrak noktası olamamıştır. Bu olumsuzluğa rağmen, özellikle şehir ve civar halkın ihtiyaçlarına karşılık verebilecek nitelikte ticaret yapılarına sahipti. Gerek 16. yüzyıla tarihlenen tahrir defterlerinden, gerekse 19. yüzyılda şehre gelen seyyahlardan şehrin kendine ve civara yetecek ticarethanesinin varlığından haberdar olmaktadır. 1903 tarihli son salnamede 5 hanın varlığından bahsedilmektedir. Maalesef bu ticarethanelerden yalnızca konumuz olan üç yapı, günümüze harap vaziyette gelebilmiştir. Çalışmamızda, ikisi şehir-içi han, biri depo binası olarak inşa edilmiş üç yapının mimari özellikleri ayrıntılı biçimde tanıtılmıştır. Yayınlarda geçen Geç Osmanlı dönemine ait örneklerle benzerlikleri ve farkları karşılaştırılarak değerlendirilmiş ve bu eserler arasındaki yerleri ortaya konulmuştur. Sonuçta, konumuz olan iki hanın tek avlulu, üç katlı ve revaklı plan şemaları, avlu, kat ve mekân düzenlemeleri ile 15. yüzyıldan beri şehir-içi hanlarda görülen uygulamaların, devamı niteliğinde, geç dönemde bile tercih edilen şemalar oldukları belirlenmiştir. Depo binası ise, cephe düzenlemesiyle, 19. yüzyıl kamu yapılarının cephelerinde görülen bazı ayrıntıların, taşradaki küçük bir yapıda bile uygulama alanı bulduğunu göstermektedir. Bu eserlerin şehrin sosyo-ekonomik durumuna ışık tutan yapılar olması bağlamında restore edilerek korunmaları hususunu önemle vurgulamak çalışmamızın asıl amacıdır.

Anahtar Kelimeler: Çankırı, Şehir-içi Han, Ticarethane, Geç Osmanlı Mimarisi

ABSTRACT

One of the conditions of being able to call a settlement a city during the Ottoman period was the trade houses. Commercial structures such as marketplaces, inns, bazaars and covered market contribute to the development of the city by bringing economic vitality. Çankırı was not a popular stopping point since it was not on the main road routes during the Ottoman period. Despite this negativity, it had commercial structures that could meet the needs of the city and the surrounding people in particular. We are aware of the existence of the city's own and neighboring trade houses, both from the 16th century tahrir notebooks and from the travelers who came to the city in the 19th century. In the 1903 last Salname, the existence of 5 inns was mentioned. Unfortunately, these three buildings, which are the only subject of our study, have survived to the present day in ruins. In this study, the architectural features of three buildings, two of which were built as inner-city inns and one as a warehouse, were introduced in detail. The similarities and differences between the examples of the Late Ottoman period in the publications were evaluated by comparing them and their place among these works was revealed. As a result, it was determined that the two khans, which are our subject, are the preferred schemes, even in the late period, which are the

¹"Karadayı Hanı", "Anadolu-Gofuroğlu Hanı" ve "Tarihi Depolar", "Çankırı İli Türk Dönemi Mimari Eserleri" başlıklı doktora tezimizde birer bölüm olmakla birlikte, Çankırı şehrinde yok olmaya yüz tutmuş bir yapı grubu olmaları nedeniyle vurgulanmak amacıyla ayrıca yayınlanmaları gereği duyulmuştur.

continuation of the practices seen in inner-city inns since the 15th century with single courtyard, three-storey and portico plan schemes, courtyard, floor and space arrangements. The warehouse, on the other hand, shows that with the façade arrangement, some details found on the facades of 19th century public buildings have found application even in a small provincial building. The main purpose of our study is to emphasize the importance of restoration and preservation of these works in the context of being the structures that shed light on the socio-economic situation of the city.

Key Words: Çankırı, Inner-city Inns, Trade Houses, Late Ottoman Architecture

1. GİRİŞ

Çankırı’da Osmanlı döneminden günümüze ulaşan üç ticarethaneyle ilgili bilgilere geçmeden önce kısaca şehrin ticari durumundan bahsetmek gerekmektedir. Osmanlı döneminde Anadolu’yu Hicaz ve Kafkaslar’a bağlayan ana yollar üçe ayrılmaktaydı. Bu kollardan orta ve sol kol güzergâhı Çankırı merkezine uğramadan Çerkeş, Koçhisar (Ilgaz), Tosya üzerinden Merzifon’a kadar ortak devam ediyordu (Bozkurt, 1966: 12-14; Halaçoğlu, 1981: 123; Armağan, 2000: 73-74; Halaçoğlu, 2002: 69-94; Müderrisoğlu, 2002: 373-381)². 19. yüzyıl başlarında hala Anadolu Eyaletinin bir sancağı niteliğindeki Çankırı kent merkezi, bu iki ana yolun arasında kalması nedeniyle uğrak noktası olamamış; bu durum da ticaretin dolayısıyla şehrin fazla gelişmesine engel olmuştur (Ergenç, 2013: 87). Bununla birlikte geleneksel üretim biçimlerini sürdüren şehirde buna bağlı olarak nüfus hareketliliği de yaşanmamıştır³.

Ticarethaneler, Osmanlı’da bir yerleşime şehir denmesi için olmazsa olmazlardandır (Ergenç, 2013: 87)⁴. Şehirlerdeki, pazaryerleri ile çoğunlukla mamul ürünlerin depolandığı ve alışverişinin yapıldığı hanlar, kapalı ve açık çarşılar ve bedestenler gibi ticaret yapıları ekonomik canlılık getirerek şehrin gelişimini olumlu yönde etkilemeleri açısından önemlidir (Kuban, 1968: 71; Acun, 1999: 13). Çankırı Sancak Merkezi de her ne kadar ana yol güzergâhında bulunmasa da özellikle şehir ve civar halkının ihtiyaçlarına karşılık verebilecek nitelikteki bedesten (Kankal, 2011: 150)⁵, han ve çarşılarla sahipti. Çankırı’daki ticaret yapılarının Büyük Cami’nin etrafından dışa doğru yayılan bölgede bulunması, şehrin bu bölgeden yayıldığına da göstergesi olmuştur.

Çankırı’da iki adet bedesten olduğu bilinmektedir. Bunlardan biri Tosya kazasında diğeri Çankırı Sancak Merkezi’ndedir. Bugün mevcut olmayan Bedesten muhtemelen Büyük Cami’nin güneyinde yer almaktaydı. Yine caminin güney ve güneybatısında çeşitli meslek gruplarına ait arastalar vardır. Arastalar asli özelliklerini yitirmişse de sokak düzeni halen bozulmamıştır. Tahrir kayıtlarında da merkezde 16. yüzyılda 100 dükkân kayıtlıdır (Kankal, 2011: 151). Caminin güneyinde arastalardan aşağıda doğudan batıya doğru uzanan Manifaturacılar Caddesi etrafında ve batıda bu caddeden tepenin eteklerine inen sokaklar üzerinde bugün çoğunluğu günümüze ulaşamamış şehir içi hanların varlığı bilinmektedir.

16. yüzyılda şehirde dokumacılık (sof imalatı, bozahane, boyahane, debbağhane, şemhane (mumhane), bezirhane, tuz memlehası bilinen ticari faaliyetlerdir (Kankal, 2011: 151).

Şehre gelen seyyahlardan V. Cuinet, 19. yüzyıl sonlarında Çankırı’da 1 Pazar yeri, 5 han (Cuinet, 1879: 342-360; Toruk, 2008: 42-44); şehirle ilgili en ayrıntılı bilgiyi veren Şemseddin Sami de 717 dükkân, 5 han, bir harap bedesten (Şemseddin Sami, 1896: 3901) bulunduğundan bahsederler. Bugün bütün bu yapılardan yalnızca üçü mevcuttur.

2. KATALOG

2.1. Karadayı Hanı

Yapı, Cumhuriyet Mahallesi, Vali Ayhan Çevik Caddesi No:7’dedir (Harita 1,2). Kuzeyden güneye eğimli bir arazi üzerine inşa edilmiştir⁶. Dikdörtgen planlı, kırma çatılı, üç katlı bir kuruluşa sahiptir (Fot.1). L biçimli küçük bir avlunun batı yanına yapılmıştır.

² Anadolu’da Orta Kol Güzergâhı, İstanbul’dan başlayıp, Üsküdar, Gebze, İzmit, Bolu, Gerede, Çerkeş, Tosya, Merzifon, Tokat, Sivas, Malatya, Harput, Diyarbakır, Nusaybin, Musul, Kerkük, güzergâhını takip eden Bağdat- Basra yoludur. Sol Kol güzergâhı ise Merzifon’a kadar ortak devam edip, Karahisar’a Şarki-Bayburd-Tercan-Erzurum ve Kars’a gitmekteydi.

³ “Çankırı”. **Yurt Ansiklopedisi**. İstanbul 1982. C.3, s. 1952.

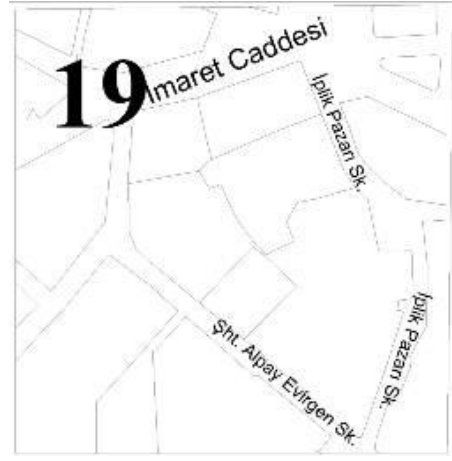
⁴ Ergenç, Osmanlı Şehrinin, cuması kılınan, kadısı bulunan, pazarı kurulan, hamamı olan yer şeklinde tarif edildiğini belirtir.

⁵ Kankal, 438 numaralı evkaf defterinde Çankırı Nahiyesinde iki bedestenden bahsedildiğini belirtir.

⁶ Han, Çankırı imar planında 61 Ada ve 2 Parselde yer almaktadır.

Harita1: Karadayı Hanı konumu.
(<https://www.google.com.tr/maps> (28.4.2016'da alındı)

Harita2: Şehir planındaki konumu (İller Bankası aşivinden işlenerek)

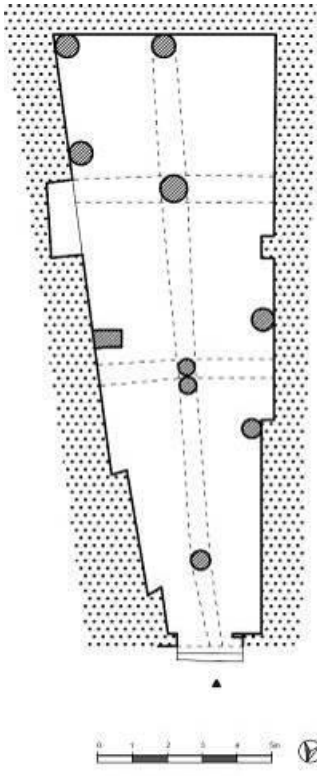

Fotoğraf 1. Karadayı Hanı, kuzeyden görünüş

Binanın yapım tarihi ile ilgili bir kayda rastlayamadık. Ancak 1869 tarihli Çankırı'yı içeren ilk salnamede Çankırı merkezde 20 han varken, 1903 tarihli son salnamede 5 hanın varlığından bahsedilmektedir (Türkoğlu, 1999: 17, 544). İsimleri verilmeyen bu beş handan biri olduğunu düşünmekteyiz.

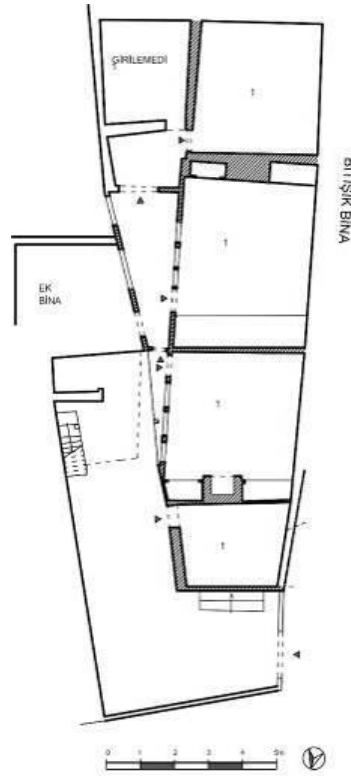
Yapının zemin kat duvarları kabayonu taş ve moloz taşla inşa edilmiştir. Birinci ve ikinci kat duvarları tamamen sıvalıdır. Ancak sıvanın döküldüğü yerlerden, bu katların ahşap hatıllı kerpiç örgülü yapıldığı anlaşılır. Zemin katta tavani taşıyan destekler ve tavan ahşaptır.

Han, kuzey güney yönünde hafif çarpık dikdörtgen planlıdır (Çizim 1-3). Özellikle ahır katında bu çarpıklık daha belirgindir. Kuzey duvarı daha kısa tutulduğundan, doğu ve batı duvarların açılırları daralarak kuzey duvarla birleşirler. Birinci ve ikinci katlarda, kuzeydeki odanın kuzey duvarının kısalığı nedeniyle çarpıklık oluşmuştur (Çizim 2-3). Diğer odalar kareye yakın dikdörtgendir. Ahır katı kot altında olması nedeniyle duvarları toprağa gömülüdür (Çizim 1). Ahır katı kuzey güney yönlü dizilmiş bir sıra ağaç direklerle iki sahna ayrılmıştır. Ayrıca doğu ve batı duvarlar önüne yerleştirilmiş birer sıra destek daha yer alır. Direkler arasına ve direklerden doğu ve batı duvarlara atılmış destek kirişleri yer alır. Ahır katının kuzey cephesinde yer alan geniş açıklıktan üç basamakla içeri girilir.

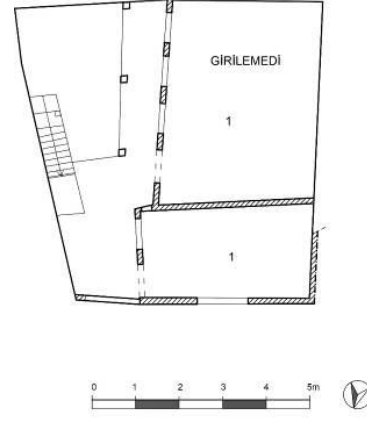
KARADAYI HANI AHIR KATI PLANI

(B. Ö. BALKIR/ 19.9.2013)

Çizim 1: Karadayı Hanı ahır katı planı (B. Ö. Balkır/ 19.9.2013)

KARADAYI HANI ZEMİN KAT PLANI

(B. Ö. BALKIR/ 19.9.2013)

Çizim 2: Karadayı Hanı zemin kat planı (B. Ö. Balkır/ 19.9.2013)

KARADAYI HANI BİRİNCİ KAT PLANI

(B. Ö. BALKIR/ 19.9.2013)

Çizim 3: Karadayı Hanı birinci kat planı (B. Ö. Balkır/ 19.9.2013)

Zemin kat cadde ile aynı seviyededir. L biçimli avlunun güneybatı tarafına yerleştirilmiş, kuzey güney doğrultulu dizilmiş dört odadan meydana gelir (Çizim 2). Avlunun girişi batı cephesinin kuzeyindedir. Odaların kapıları doğu cephesindedir. Avlunun doğu tarafındaki uzun kanadının güney tarafına başka bir yapı bitştirilmiştir. Ayrıca güney ucunda dikdörtgen planlı hela mekânı yapılmıştır. Zemin katın kuzeyden ikinci odasının doğu yanında üçgen biçimli küçük bir revak görünümüne sahip sofa yer alır. Sofanın güneyde yer alan devamı kapalıdır. Avlunun güney batı köşesinden kapalı olan sofaya geçilir. Muhtemelen özgün yapıda avlunun güney kanadına açılan sofanın bir parçası iken sonradan başka bina eklenince kapanmıştır. Sofanın güneyinde girilemediği için ölçüsün alamadığımız bir oda daha mevcuttur. Bu odanın kapısı sofanın güney duvarının batı ucuna açılmıştır. Ortadaki güneyden ikinci odanın güney duvarına üçüncü odanın ise kuzey duvarına ocak ve dolaplar nişleri yapılmıştır. Ortadaki ocak nişlerinin iki yanına doğu batı yönlü dikdörtgen biçimli birer dolap nişi yerleştirilmiştir. Avlunun doğu duvarı önünde ikinci katla irtibatı sağlayan merdiven bitştirilmiştir. Avlunun binanın hizasında kalan doğu tarafının üstü düz ahşap tavanla örtülüdür. Kuzey tarafının ise üstü açıktır.

Birinci kata avlunun doğusundaki dokuz basamaklı merdivenlere ulaşılır (Çizim 3). Odaların önünde küçük bir sofa meydana getirilmiştir. Kuzeyden iki odaya bugün ulaşılabilir. Güney tarafa geçiş bölümünün ise önu örülerek kapatılmıştır. Girilebilen odalardan güneydeki kuzey duvarında dolap ve ocak nişi bulunur. Odaların kapıları doğu duvarlarına açılmıştır.

Yapının ahır katında pencere yoktur. Zemin katında ortadaki iki odanın doğu cephesine açılan üçer pencere yer alır. Ayrıca kapalı sofanın doğu duvarında bahçeye açılan bir pencere vardır. Birinci katta kuzeydeki odanın kuzeye ve doğuya açılan birer, güneydeki odanın ise doğuya açılan üç penceresi bulunur. Sofanın kuzey cephesinde de bir pencere açılmıştır.

Dikdörtgen planlı ve üç katlı han, dıştan kırma çatı ile örtülmüştür (Fot.2). Çatı alaturka kiremitle kaplanmıştır. Yapı batı ve güney cephelerden başka binalarla bitişiktir. Avlu ise doğudan başka yapı ile bitişiktir. Kuzey cepheye dıştan bakıldığında konut görünümünde gösterişsiz bir binadır. Avlu duvarının gerisinde sadece birinci kat duvarı görülebilmektedir. Sıvalı yüzeylere sahip avlu duvarı son derece kütleli bir görünüş sergiler. Avlu duvarı geç dönemde yeniden briket ile yapılmıştır. Avluya batı cephesindeki dikdörtgen kapı ile ulaşılır. Yapı ana kütle ve örtü sisteminden ibarettir ve çatının kuzey cepheden uzantısı aynı zamanda saçağı da teşkil etmiştir.

Kuzey cephede zemin ve birinci kat arasında sonradan bir saçak daha yapılmıştır (Fot.2). Zemin katta doğu cephede kuzey köşede ve kuzeydeki oda ile güneydeki odanın arasındaki sınır çizgisinde dikey yerleştirilmiş ahşap birer plaster görünümü direk yer alır (Fot.2-3). Aradaki bu direkler aslında sofanın taşıyıcılarıdır. Avlunun doğu duvarı önünde birinci kata çıkan ahşap merdiven yer alır (Fot.6). Pencere açıklıkları ve plasterler cephelere kısmen bir hareketlilik kazandırmıştır.

Fotoğraf 2. Kuzey cephesi, avludan

Fotoğraf 3. Avlu ve doğu cephe, kuzeyden güneye bakış

Fotoğraf 4. Zemin kat doğu cephe ve avlu, güney doğudan bakış.

Fotoğraf 5. Birinci kat doğu cephe, kuzeyden güneye bakış

Fotoğraf 6. Avlu güneyden kuzey bakış ve doğu duvarı önündeki merdivenler

Pencere sayıları ve düzenlemeleri cephelere göre farklılık sergiler. Kuzey cephede sadece birinci katta pencere açıklığı varken (Fot.1), doğu cephede iki sıra pencere açıklığı söz konusudur (Fot.4-5). Doğü cephede her sıra pencere ait olduğu kattaki odalara açılır. Her iki katta da dörder pencere açıklığı vardır. Her iki katta da güneydeki odaya üç pencere açılır. Birinci katta ayrıca bir pencere de kuzey odaya açılır. Ayrıca zemin kattaki pencerelerin güneyinde kapı açıklığı yer alırken (Fot.7), Birinci katta güneydeki üç pencere ile kuzeydeki pencere arasında kapı açıklığı yer alır (Fot.5, 8). Pencereler boyuna dikdörtgen

biçimlidir. Kuzey cephedeki pencere nispeten diğerlerinden büyüktür. Pencereilerin düz ahşap söveleri vardır.

Fotoğraf 7. Doğu cephe zemin kat pencere düzeni

Fotoğraf 8. Doğu cephe birinci kat güney taraf

Birinci katın revakının tavanı zemin katta avlunun örtüsünü teşkil eder. Üzeri düz ahşap tavanla örtülü revak iki ahşap taşıyıcı ile doğudan balkon şeklinde dışa açılır (Fot.8). Balkon, zemin katta iki ahşap direk ile desteklenmiştir (Fot.7). Kuzeydeki destek adeta duvara gömülü konumdadır (Fot.4). Direkler alçak bir seki üstünden yükselir. Kare prizmatik başlık ve kaideleri vardır (Fot.4). Başlık ve kaidelerden silindirik gövdeye, köşeleri pahlanarak sekizgene dönüştürmek suretiyle geçilmiştir. Pahlı bölümler bezelidir. Avlunun doğu duvarı önünde yer alan dokuz basamaklı merdivenin yaslandığı başlangıç direği de benzer biçimdedir. Ancak gövdeye geçiş kısmının bezemesi farklıdır.

Yapının kuzey cephesinde ahırın yer aldığı zemin katın kapısı yer alır (Fot.9). Kapının yarısından aşağısı kot altında olduğundan üç basamakla içeri girilir. Geniş, dikdörtgen biçimli açıklıklı ve çift kapılıdır.

Avlunun güney ucunda yine briketle sonradan yapılmış hela bulunur (Fot.10). Güney duvarının batısındaki dikdörtgen biçimli kapıdan yapının güney tarafına geçilir.

Fotoğraf 9. Ahır kapısı

Fotoğraf 10. Avlunun güneyindeki hela ve güney duvar batı ucundaki kapı açıklığı

Birinci katta kuzeydeki oda doğu cepheden hafif taşıntı yapar. Girişi doğu cephe kuzey ucundadır (Fot.11). Çıkıntının güney cephesine de bir pencere açılmıştır. Revakın kuzey cephesi de örülerek kapatılmış ve pencere açılmıştır. Binanın eski fotoğraflarında, kuzeydeki odanın kuzey duvarı ortasında bir dar penceresi olduğu, cephenin batısında da kapatılmış bir pencere izi görülür (Fot.12). Zaman içinde ortadaki pencere genişletilmiş ve cephe sıvanarak pencere izi kapatılmıştır.

Fotoğraf 11. Birinci kat kuzey odanın doğu cephesi

Fotoğraf 12. Birinci kat kuzey odanın kuzey cephesi⁷ (İ. Hoşafçioğlu)

Yapı içten hafif çarpık dikdörtgen planlıdır. Ahır katı, kirişlemeli ahşap örtülü, diğer iki kat ise düz ahşap tavanlıdır (Fot.13, 15). Ahır katının duvarları yer yer yıkılmış, dökülmüştür Ahır katı ile zemin katı ayıran kuzeydeki odanın tavanı yıkılmıştır. Batı duvarın orta hizasına yakın büyük oranda kapatılmış üçgen biçimli bir niş yer alır (Fot.14). Muhtemelen ocak nişidir.

Fotoğraf 13. Ahır katı güneyden kuzeye bakış.

Fotoğraf 14: Ahır batı duvarındaki baca deliği.

Zemin kattaki odalar depo olarak kullanılmaktadır. Kuzeyden birinci odanın taban döşemesi yıkıldığından bu oda artık kullanılmamaktadır. Kuzeyden ikinci odanın kuzey duvarı ortasında yer alan ve duvardan hafif taşıntı yapan ocak nişi basık kemerlidir (Fot.15). Nişin üst tarafı raf gibi değerlendirilmiştir. Ocağın iki yanında batıdaki daha büyük olmak üzere iki dolap nişi bulunur (Fot.16-17). Batıdaki dört, doğudakinin üç kapı kanadı vardır. Dolap kapaklarının binileri ile bu odanın kapı alınlığı özenli bir ahşap bezemeye sahiptir. Ayrıca dolap kapaklarının menteşeleri de ok ucu şeklinde yapılmıştır.

⁷ Hanın ve bitişiğindeki Doğruyol Gazetesi'nin sahibi, İrfan Hoşafçioğlu'na yardımlarından dolayı müteşekkirimiz.

Fotoğraf 15. Zemin kat, kuzeyden ikinci oda, kuzeye bakış.

Fotoğraf 16. Zemin kat kuzeyden ikinci oda **Fotoğraf 17.** Zemin kat kuzeyden ikinci odanın kapısı
doğudaki dolap kapağı

Avlunun güney duvarı batı köşesinden girilen kapalı sofa sade görünümlü olup diğer üç odaya burada bağlantı sağlanmıştır (Fot.18). Ayrıca sofanın doğu duvarına, bitişiğindeki matbaa ile irtibat sağlayan kapı açılmıştır. Sofanın batısında yer alan kuzeyden üçüncü oda en gösterişlisidir (Fot.19-21). Odanın kapısı doğu duvarının kuzey ucundadır. Ahşap kapı, oyma ve çakma tekniğinde yapılmış geometrik bezemeler içerir (Fot.20). Güney duvarı ortasında üst tarafı yarım daire profilli ve yarım daire kavsaralı niş olan ve duvardan hafif taşıntılı ocak nişi yer alır (Fot.21). Üstteki nişin iki yan duvarına üst üste ikişer şişe biçimli küçük niş yapılmıştır. Bu ocak düzenlemesinin iki yanında birer dolap yer alır. Dolap kapakları da kapıdakine benzer bir süslemeye sahiptir.

Fotoğraf 18. Avlunun güneyindeki kapalı sofa, kuzeyden güneye bakış

Fotoğraf 19. Kuzeyden üçüncü oda, güneyden kuzeye bakış

Fotoğraf 20. Kuzeyden üçüncü odanın kapısı

Fotoğraf 21. Kuzeyden üçüncü odanın güney duvarındaki ocak ve dolaplar.

Odanın kuzey duvarı önünde de boylu boyunca yüklük tarzında dolap varken bugün sadece üst kapakları kalmış alt kapakları kaldırılmıştır. Bu odanın tavanı da diğer odalardan farklı olarak bezenmiştir. Çıtalarla geometrik bölümlere ayrılmıştır, tavan göbeği ve çerçevesiyle oldukça gösterişlidir.

Sofanın güney duvarına açılan bir kapı ile güneydeki diğer iki odayla bağlantı sağlayan küçük sahanlığa ulaşılır. Buranın güney tarafındaki oda kilitli olduğu için göremedik. Batısındaki oda ise sade, özelliksiz bir odadır.

Birinci katta kuzeydeki oda doğu batı yönlü dar dikdörtgen bir odadır (Fot.22). Duvar sıvaları dökülmüştür. Tavanı profilli çıtalarla bölünmüştür. Kuzeyden ikinci odaya da kapısı kilitli olması nedeniyle giremedik. Ancak kırık camlı penceresinden gördüğümüz kadarıyla bu odanın kuzey duvarındaki ocak nişi de özenli yapılmıştır (Fot.23). Yuvarlak kemerli ocak nişi üstünde yarım daire kesitli bir niş yer alır. Bu nişin iki yanında şişe kesitli üst üste ikişer küçük niş yapılmıştır. Önünde de S profilli ince bir raf vardır. Bu düzenlemenin batı yanında büyük bir dolap nişi yapılmıştır. Bu odanın da tavanı kuzey güney yönlü çakılmış profilli çıtalarla hareketlendirilmiştir. Pencere açıklıkları dış kütledeki ile aynı düzen ve görünüşü yansıtır.

Fotoğraf 22. Birinci kat kuzeyden birinci oda, doğuya bakış

Fotoğraf 23. Birinci kat kuzeyden ikinci oda

Süsleme: Eserde süsleme, avludaki direklerde, zemin kat güneyden ikinci odanın kapısı, dolap kapakları, tavanı ve ocak üstündeki nişte, kuzeyden ikinci odanın kapısında ve dolap kapaklarında, ikinci kat güneydeki odanın ocak üstündeki nişinde karşımıza çıkar. Bunlar, ahşap çakılarak applike, ahşap oyma, künde-kârî ve alçı kalıplama olarak gruplandırılır.

Zemin kat güneyden ikinci odanın kapısı ile dolap kapaklarının bezemesi birbirine benzer özelliktedir. Kompozisyonun düzenlenmesinde küçük farklılıklar vardır. Hem dolap kapakların hem kapının üst tarafındaki enine dikdörtgen boş alanda üst tarafı kıvrımlı altı düz çerçeve alınlık görünümlü bir bezeme oyma tekniğinde yapılmıştır. Kapıdaki alınlığın çerçevesinin üstündeki S kıvrımlar daha girintilidir (Fot.24-28). Kaş kemer görünümündedir. Çerçeveyi içi zikzaklarla dolgulanmış ince bir silme dolandır. Çerçevenin içinde ortada kemerin hatlarına uyacak Çizimde büyük bir daire biçimli rozet, bunun iki yanında boyları içten dışa küçülerek dizilmiş ikişer küçük dairesel rozet daha yer alır. Ortadaki rozetin zikzaklı bir silme çevreler. İçinde ince profilli silmelerle Mührü Süleyman motifi yapılmıştır. Mührü Süleymanın ortasındaki altıgen alanın içinde yine zikzaklarla çerçevelemiş artı şekli yer alır. Büyük rozetin hemen iki yanındaki rozetlerin içinde altı yapraklı yıldız çiçeği motifi, bunların iki yanındaki küçük rozetlerde ise birbirini kesen dört ince silme ile sekizgen meydana getirilmiştir. Ortadaki büyük rozetin tepesinde ortadan ikiye bölünmüş eşkenar üçgen motifi yer alır. Kapının alınlığının altında kalan diğer yüzeyi, yatay ve dikey biçimde yerleştirilmiş profilli çerçeve orta kısımları kabartmalı dikdörtgen kartuşlarla meydana getirilmiş bir kompozisyonla doldurulmuştur (Fot.26-27).

Kartuşlar künde-kârî tekniğinde yapılmıştır. Kapının tam dikey ekseninde kartuşların meydana getirdiği kompozisyonu üstte iki altta bir olmak üzere üç ince dikey, bu gruplama arasında da bir enli yatay kartuş ikiye ayırır. Dikey kartuşlar dört yandan yarım daire dilimlerden oluşan bir silmeyle sarılmıştır (Fot.26-27). Bunun içinde simetrik oyulmuş zikzaklarla geometrik bir bezeme yapılmıştır. Yatay kartuş yine zikzaklı bir silmeyle çerçevelemiş (Fot.28). İçi profilli silmelerin köşegenlerden birbirini kesecek Çizimde yerleştirilmesiyle üçgen bölümlere ayrılmış ve her üçgenin içi de tekrar küçük üçgenlere bölünmüştür.

Fotoğraf 24. Güneyden ikinci odanın kapısı

Fotoğraf 25. Kapı alınlığı

Fotoğraf 26. Kapı dikey eksenindeki bezemeli kartuşlardan

Fotoğraf 27. Kapı dikey eksenindeki bezemeli kartuşlardan

Fotoğraf 28. Kapıdaki yatay süsleme panosu.

Dolap kapaklarından batıdakinin alınlık kısmında yine zikzak silmeyle çerçevelenmiş altı düz üstü S kıvrımlı alınlık yapılmıştır (Fot.29-31). Yatayda daha geniş ama yüksekliği daha az bir çerçevedir. Üç dilimli kıvrım yayılmıştır. Ortadaki daha yüksekçedir. Ortadaki kıvrımın hemen altında altıgen içinde altı kollu yıldız çiçeği motifi oyulmuştur. Bu kapağında altta kalan yüzeyi kapıdaki gibi künde kari tekniğinde yapılmış birbirini kesen yatay ve dikey yerleştirilmiş dikdörtgen biçimli kabartma kartuşlardan meydana gelen kompozisyona sahiptir. Bu kompozisyonun tam ortasında kare çerçeveli bir geometrik süsleme panosu yer alır (Fot.30). Karenin içinde köşegenlerde üçgen alanlar bırakarak sekizgene dönüştürülmüştür. Bunun içinde iç içe iki daire yer alır. Dıştaki dairenin iç hattına beş yarım daire bitleştirilerek yerleştirilmiştir. İçleri dört üçgen parçaya bölünmüştür. Ortadaki dairenin içinde altı yapraklı yıldız çiçeği

motifi vardır. Dolabın sağ kanadının önünde eşya yığını olması nedeniyle ayrıntılı göremedik. Ancak bunun da dikdörtgen kartuşlarla bölüldüğü anlaşılmaktadır.

Fotoğraf 29. Güneyden ikinci oda batı dolap **Fotoğraf 30.** Batı dolap kapağında ortadaki kare bezeme kapağı

Fotoğraf 31. Batı dolap kapağı sol kanadının alınlığı.

Doğudaki dolabın iki kapağı da aynı düzenlemeye sahip olup diğerleri ile benzer özelliktedir. Adeta süsleme alanları ile dörder bölüme ayrılmıştır. En üstte alınlık kısmında altı düz, üst tarafı ayakları yana açılan yuvarlak kemerli çerçeve yer alır (Fot.32). Ortasında altı kollu yıldızlarla dolgunlaşmış altıgenlerden meydana gelen geometrik kompozisyonlu büyükçe bir rozet ile iki kenardan rozete doğru bakan ortadan ikiye bölünmüş ikizkenar üçgen çizimlerle bezenmiştir. Alınlığın altında kalan üç parçaya bölünmüştür. Üst ve altta diğer kapaklardaki gibi künde kari tekniğinde yapılmış yatay ve dikey yerleştirilmiş dikdörtgen kartuşlarla meydana getirilmiş düzenleme tam ortadan enine dikdörtgen süsleme panosu ile bölünmüştür (Fot.32). Dikdörtgenin içi köşelerde üçgen alanlar kalacak çizimde ikişer sekizgene bölünmüştür. Sekizgenlerin ortasında zikzaklardan meydana gelen silme ile çerçevelenmiş daire içinde altı kollu yıldız çiçeği motifi oyulmuştur. Bu dolabın binisi de bezemelidir (Fot.33). Aşağıdan kapak kulbuna kadar olan kısımda yarım altıgen kesitli bininin üst köşeleri mukarnas gibi pahlanmıştır. Arada kalan yüzeyler düz ve verrev atılmış ince yivlerle balıksırtı ve çapraz desenleriyle bezenmiştir. Kuzeyden ikinci odanın dolap kapaklarının binileri de aynı çizimde bezenmiştir; ancak kapaklar düzdür (Fot.34). Bu odanın kapısının alınlık kısmında da kalın profilli silmelerin yatay ve düşey biçimde yerleştirilmesi suretiyle meydana getirilmiş geometrik bir kompozisyon yer alır (Fot.35).

Fotoğraf 32. Doğudaki dolap kapakları ve bezemeyi ortadan bölen yatay süsleme panosu.

Fotoğraf 33. Dolap kapağının binisi

Fotoğraf 34. Kuzeyden ikinci odanın kapısı

Fotoğraf 35. Kuzeyden ikinci odanın kapı alınlığı.

Tavan üç bölümden oluşur. Ortada altıgen biçimli göbek, etrafında ana tavan ve dış çerçeve yer alır (Fot.36-37). Göbek, profilli çıtalarla yapılmış ters altıgen piramidal bir çerçeve şeklinde merkeze yerleştirilmiştir (Özcan Balkır, 2018: 537, 543)⁸. Çerçeve oldukça geniş tutulmuştur. Çerçevenin içinde

⁸İlgili tezde, Çankırı Çivitçioğlu Medresesi 1. Kat batıdan 1. Odanın tavan göbeği ile aynı kompozisyona sahip olduğu görülmektedir..

kalan düzlem altı kollu yıldız çiçeklerinin çakılması ile dolgulanmıştır. Gerek çiçeklerin yapraklarında gerekse çerçevede çivi başları adeta süslemeye eşlik edecek Çizimde yerleştirilmiştir. Ana tavan, ince profilli çıtaların birbirine dik çakılmasıyla kasetlenmiştir. Dış çerçeve üç sıra silmeden meydana gelir (Fot.37). İçte profilli düz bir silme, ortada iki sıra testere dişi silme, en dışta ise ince çıtaların V şeklinde sıralanarak dizilmesinden oluşan balık sırtı motifi ile doldurulmuş ve diğer iki silmeden daha geniş bir silme tavanı boydan boya dolandır.

Fotoğraf 36. Güneyden ikinci odanın tavanı.

Fotoğraf 37. Tavan çerçevesi.

Revak direkleri ile merdiven başındaki direğin başlık ve kaideleri üstünde oyma desenler yer alır. Revak direklerinin başlıklarının alt kısmı gövdeye geçişte pahlanmıştır. Pahların arasında kalan ters piramidal yüzeylere dört sıra çentik şeklinde küçük nişlerden meydana gelen silmeler yapılmıştır. Üstteki ikisi hemen alt altadır. Diğer ikisi aralıklı yapılmıştır. Merdiven başındaki direğin başlığı ve kaidesi ince yatay yivlerle gövdeden ayrılmıştır. Yüzeyleri ince yatay düz yivlerle dört bölüme ayrılmıştır. Üstten üçüncü boşlukta zikzaklı bir silme oyularak işlenmiştir.

Zemin kat güneyden ikinci odanın ve birinci kat güney odanın ocak nişlerinin üst üstüne şerbetlik yapılmıştır (Fot.38-39). Şerbetlikler boyuna dikdörtgen çerçevelidir. Tabanındaki raf kısmı S kıvrımlı hafif taşıntı yapar. Şerbetliğin orta kısmına yuvarlak kemerli fazla derinliği olmayan bir niş yapılmıştır. Yan kanatlarında üst üste boyun kısmı incelen şişe kesitli ikişer niş bulunur. Zemin kat güney odanın şerbetliğinin üst batı köşesinde dökülen kısmının altında bir takım süsleme parçaları görülmektedir. Büyük orandan şerbetliğin altında kalan süslemenin görünen kısımlarından alttakinde altı yapraklı yıldız çiçeği kabartmasının fark edilebilmektedir (Fot.38). Üstteki kabartma desenin şekli tam olarak anlaşılamamaktadır.

Fotoğraf 38: Zemin kat güneyden 2. odanın ocak üstü nişi ve nişinin dökülen alçısının altındaki bezeme

Fotoğraf 39: 1.kat kuzeyden ikinci oda, ocak üstü nişi

2.2. Anadolu Oteli- Pofurun Hanı-Gofuroğlu Hanı (Arslan-Karakuş, 2012:13)⁹

Eser, Cumhuriyet Mahallesi, Elif Caddesi ile Belediye Caddesi'nin kesiştiği köşede No:26'dadır. (Harita 3-5). Kuzeyden güneye eğimli bir arazi üzerine inşa edilmiştir¹⁰. Dikdörtgen planlı, kırma çatılı, üç katlı ve avlulu bir kuruluşa sahiptir (Fot.40).

Harita 3: Gofuroğlu Hanı konumu. (www.google.com.tr/maps 28.4.2016'da alındı)

Harita 4: Şehir planındaki konumu (İller Bankası aşivinden işlenerek)

3.

Harita 5: Anadolu Otel uydu görünümü (Google Earth'te:12.72013'te görüntülenmiş/ 17. 3. 2016'da alındı)

Fotoğraf 40: Anadolu Oteli kuzeydoğudan genel görünüş.

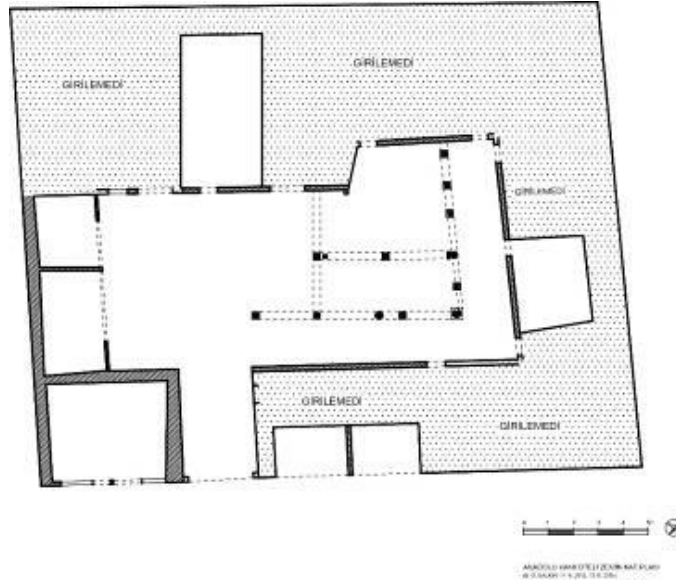
Binanın sahiplerinden eserin 20. yüzyıl başında yapıldığını öğrendik. Ancak herhangi bir belgede yapının tarihine dair bilgiye rastlayamadık. 1869 tarihli ilk salnamede Çankırı'da 20 han varken, 1903 tarihli son salnamede han sayısı 5'e düşmüştür (Türkoğlu, 1999: 17, 544). Salnamelerde hanlarla ilgili sayı vermesine karşın isimleri geçmemektedir. 1993 yılına kadar otel olarak hizmet vermeye devam etmiş. Bu tarihten sonra kaderine bırakılmıştır. Birinci katta kuzeydeki kahvehane ile doğusu cephesindeki ayakkabı dükkânları haricinde bir hayli bakımsız, yıkıma terkedilmiş durumdadır.

Duvarlar içten ve dıştan tamamen sıvalı yüzeylere sahiptir. Sıvanın döküldüğü yerlerden su basmanı ve ahır katının kesme taş, üst katların ise ahşap çatıklı kerpiç örgülü olduğu anlaşılır. Köşelerde ve ana cephede düzgün kesme taş kullanılmış, aralarda ise kabayonu ve moloz taş kullanılmıştır. Destekler ve tavan ahşaptır.

Han-Otel, kuzey güney yönünde iç avlulu, hafif çarpık dikdörtgen planlıdır (Çizim 4-6). Zemin kat aynı zamanda ahır kısmını da teşkil etmektedir. L planlı avlu, kuzey güney doğrultusunda uzanmaktadır (Çizim 4).

⁹İlgili yayın, 12. dipnotta yapının adı Gofuroğlu Hanı olarak geçmektedir. Ayrıca şehir sakinlerinden Recep Söyler (65), Süreyya Kalkımlı ve Ahmet Balıoğlu beyler ise Pofurun Hanı olarak anıldığını belirtmişlerdir.

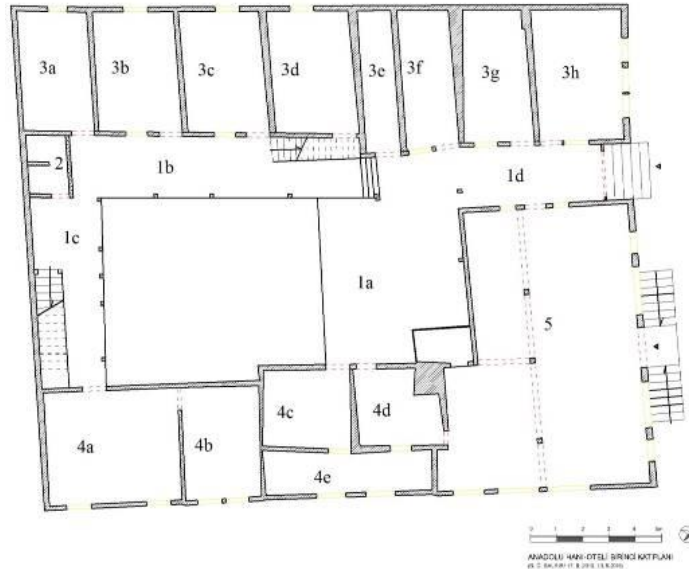
¹⁰ Han, Çankırı imar planında 221 Ada ve 2 Parsel'de yer almaktadır.

Çizim 4. Anadolu Oteli Zemin kat planı (B. Ö. Balkır/ 17.8.2013)

Kısa kenarı kuzey uçtan batıya doğru uzanır. Avlunun doğu ve kuzey yanı revaklıdır. Kuzey tarafta iki sıra, doğuda bir sıra direk dizisi yer alır. Avlunun kuzey yanında üç, güney yanında iki ve batı yanında beş adet dikdörtgen planlı oda mevcuttur. Odaların sekizine girilemediğinden ölçüleri alınamamıştır. Kuzey ve batıdaki birer oda ile güneydeki iki odaya girilebilmiştir. Ayrıca doğu cephedeki üç dükkâna girilebilmiştir. Güneydeki oda sonradan ikiye bölünmüş olup aslında koğuş halinde ahır kısmı olmalıdır. Doğu kenarın kuzeye yakın ucunda da bir oda mevcuttur. Avlunun doğusunun güneye yakın kısmında doğu batı yönlü dikdörtgen giriş eyvanı yer alır. Eyvanın kuzeyinde kapısı eyvana açılan bir oda daha vardır. Doğu cephede dışta caddeye açılan kuzey güney yönlü dikdörtgen planlı üç küçük mekân vardır. Buralar dükkân olarak kullanılmaktadır.

Birinci kat; kuzey, güney ve batıdan ortadaki avluya açılan revakın gerisine dört yönden dizilmiş mekânlarla çevrilmiştir (Çizim 5).

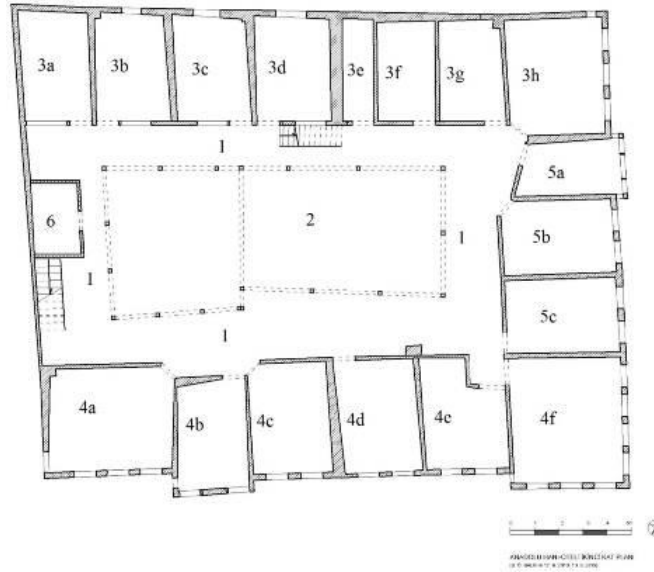

Çizim 5. Anadolu Oteli Birinci kat planı (B. Ö. Balkır/ 17.8.2013)

Revakın kuzey kanadı (1a), batı (1b) ve güney (1c) kanatlara göre nispeten daha geniştir. Bu kısmın kuzey batı ucundan kuzey güney yönlü dar bir koridora (1d) geçilir. Güneybatı ucunda yer alan üç basamaklı merdivenle de batı revaka çıkılır. Batı revakın güney ucunda yer alan hela mekânları (2) geç dönemde briketle yapılmıştır. Batı revakta güneyden dördüncü odanın (3d) hemen önünde on beş basamaklı merdivenle ikinci kata ulaşılır. Ayrıca güney revakın güney duvarına bitişik yapılmış on üç basamaklı merdivenle de ikinci kata ulaşım sağlanmıştır. Batı yanda yan yana dizilmiş doğu batı yönlü dikdörtgen planlı sekiz oda yer alır (3a-3h). Bunlardan kuzeyden dördüncü oda (3e) nispeten diğerlerinden dar ve

uzundur. Burası banyo olarak değerlendirilmiştir. Doğuda güney tarafında kuzey- güney yönlü dikdörtgen planlı geniş bir oda (4a) ile bu odadan bağlantı sağlanmış doğu batı yönlü dikdörtgen daha küçük bir oda (4b) yer alır. Bu odanın kuzey tarafında yan yana iki oda (4c-4d) daha bulunur. Bu iki odanın doğusunda güneydekinden geçilen ve kuzey güney yönlü dikdörtgen planlı dar bir oda (4e) daha yer alır. Doğu yandaki bu odalardan güneydekine revakın güney tarafından, kuzeydeki ikisine revakın kuzey tarafından ulaşılır. Kuzey doğu köşede doğu batı doğrultulu ters L biçimli büyük bir mekân (5) yer alır. Bu mekân doğu batı yönlü dizilmiş beş direk ile iki birime ayrılmıştır. Direklerden ortadaki üçü serbest, iki yandakiler duvara bitişik konumludur. Mekânın güney kolunun batı köşesindeki küçük dikdörtgen kısım hela olarak yapılmıştır. Hem kuzey doğudaki büyük mekânın hem de revakların ana girişi kuzey cepheden sağlanmıştır. Büyük mekâna cephenin doğusunda yer alan iki yönlü yedişer basamaklı merdivenle ulaşılır. Cephenin batısında yer alan beş basamaklı merdivenle çıkılan kapıdan batıdaki koridora geçilir.

İkinci katta doğu cephenin kuzey köşesinden ve ortasına yakın yerden, kuzey cephenin de batı ucuna yakın girişin üst kısmına denk gelen kısım cepheden taşıntılı yapılmıştır (Çizim 6).

Çizim 6. Anadolu Oteli İkinci kat planı (B. Ö. Balkır/ 17.8.2013)

İkinci kat da dört yönden ortadaki avluya açılan revakın gerisine dört yönden dizilmiş mekânlarla çevrilmiştir. Revak (1) güney taraftan ve doğu-batı yanların güney yarısından balkon gibi orta avluya açılır. Kuzey yanında ise ikinci katta revakların önü küçük bir avlu gibi düzenlenmiştir (2). Revakın gerisinde batı (3a-3h), doğu (4a-4f) ve kuzeyden (5a-5c) toplam 16 oda ile çevrilmiştir. Batıdaki kuzeyden dördüncü oda (4e) birinci kattaki gibi dar ve uzun olup banyo olarak değerlendirilmiştir. Doğu yanda güneyden ikinci oda (4b) cepheden hafif taşıntı yapar. Kuzey yandaki batıdan ikinci odanın (5a) kuzey duvarı ile doğudan birinci odanın (4f) doğu duvarı cepheden çıkma yapar. Kuzey batı (3h), kuzey doğu (4f) köşelerdeki ve güney doğudaki (4a) odalar diğer odalardan daha geniş ve büyüktür. Batıdaki odaların (3a-3g) doğu duvarları aynı aksta iken, doğu kanattaki odalardan güneyden ikinci odanın (4b) batı duvarı doğuya doğru geri çekilerek yapılmıştır. Adeta bu oda olduğu gibi batıdan doğuya kaydırılmıştır. Kuzey batı köşedeki üç odanın (3g, 3h, 5a) da girişleri daha içeri çekilerek yapılmıştır. Avlunun güney kanadı ortasına yakın hela (6) mekânı yer alır.

Yapının zemin katında avluya açılan odalardan batıdaki üç odanın küçük birer penceresi vardır. Diğer mekânların penceresi yoktur. Birinci katta batı cephede dört pencere, kuzey cephenin batı tarafında üç, doğu tarafında dört pencere açılmıştır. Doğu cephede dokuz pencere yer alır. Bunlardan kuzeydeki üçü kuzey doğudaki büyük mekâna (5) açılırken, diğerleri ikişerli olarak gerilerindeki odalara açılır. Batıdaki odalardan güneyden ikinci ve üçüncü odalar (3b,3c) ile kuzeyden ilk üç odanın (3f,3g,3h) doğu cephelerine açılan birer penceresi daha vardır. Kuzey doğudaki büyük mekânın (5) batı duvarında yan yana üç açıklık yer alır. Bunlardan ortadaki kapıdır. İkinci katta batı cephede dört pencere yer alır. Kuzey cephede on dört pencere, doğu cephede de on beş pencere vardır. Ayrıca kuzey ve doğudaki güney çıkmanın iki yandaki kısa kenarlarında ve kuzey doğudaki çıkmanın da güneydeki kısa duvarında da birer pencere açılmıştır. Batı kanattaki odalardan güneyden dördünün doğu cephelerinde birer pencere bulunur.

Dikdörtgen planlı eser, dıştan kırma çatı ile örtülmüştür. Çatı alaturka kiremitle kaplanmıştır (Fot.41-43). Güney cephenin tamamının önüne, batı cephenin de ikinci kat başlangıcına kadar güneye doğru bina bitştirilmiştir.

Fotoğraf 41. Doğu cephesi (Güneyden Kuzeye bakış)

Cepheler sıvalı ve boyalı yüzeylere sahiptir. Üç kademeli ana kütle ve örtü sisteminden ibarettir. Çatının dört yöndeki uzantısı aynı zamanda saçağı da teşkil etmiştir (Fot.41-43). Arazinin eğimi sebebiyle doğu cephe üç katlı kuzey cephe iki katlıdır (Fot.41-43). Doğu ve kuzey cephelerde ikinci kat cephelerden taşıntı yapar. Ayrıca doğu cephenin kuzey ucu ile ortada girişin üst hizasında ikinci katta çıkma yapılmıştır. Aynı Çizimde kuzey cephenin batı tarafındaki giriş üstü kısımda çıkma yer alır. Gerek ikinci katın kendi taşıntısı gerekse çıkmalar S kıvrımlı konsollarla desteklenmiştir.

Fotoğraf 42. Kuzey cephe

Fotoğraf 43. Kuzey cephe, batı tarafı

Profilli ahşap yatay bir silme doğu ve kuzey cephede ana kütleli boydan boya dolaşır. Ayrıca hem cephe hem de çıkma köşelerine düz ahşap plasterler uygulanmıştır. Pencere açıklıkları, çıkmalar cephelere kısmen bir hareket kazandırmıştır.

Doğu cephede güneye yakın boyuna dikdörtgen geniş kapının iki yanında birer dükkâna yer verilmiştir (Fot. 44). Bunlardan kuzeydeki sonradan paravanla ikiye bölünerek iki ayrı dükkân olarak değerlendirilmiştir. Cephenin kuzey tarafında zemin katta sıvalar belli bir seviyeden başlatılarak duvar dokusu açıkta bırakılmıştır.

Fotoğraf 44. Doğu cephe zemin ve birinci kat (kuzeyden güneye bakış)

Kuzey cephede birinci katta iki ayrı kapı yer alır (Fot.42, 43). Bunlardan doğudakine iki yönlü merdivenle ulaşılır. Bu kapı binanın en büyük birimlerinden olan bugün kıraathane olarak kullanılan mekânıdır. Batıdaki kapıya ise beş basamaklı merdivenle ulaşılır. Bu kapı küçük bir eyvan şeklindedir (Fot.43). Dış köşeleri, kare prizmal sütunçeler yapılmıştır. Sütunçelerin kare ters piramidal profilli başlıkları vardır. Buradan hanın otel kısmına ulaşılır. Her iki kapı da boyuna dikdörtgen basit açıklıklara sahiptir.

Pencere sayıları ve düzenlemeleri cephelere göre farklılık sergiler (Fot.41-44). Doğu ve kuzey cephede alt ve üst seviyelere yerleştirilmiş ikişer sıra pencere açıklığı söz konusudur. Batı cephenin kuzey ucunda görünen kısımda ikinci katta bir pencere açıklığı vardır (Fot.43). Kuzey cephede birinci katta yedi ikinci katta on altı pencere vardır (Fot.42-43). Bunlardan batıya yakın altı üstlü üçerli grup aynı aksı paylaşmaktadır. Diğerleri aynı aksta değildir. Kuzeyde doğudaki kapının iki yanında simetrik düzenli ikişer pencere söz konusudur. Çıkmanın hem kuzey hem doğu ve batı cephelerine pencereler yerleştirilmiştir.

Doğu cephede birinci katta dokuz, ikinci katta on beş pencere açıklığı vardır (Fot.41,44). Bunlardan güneyden birinci ve üçüncü pencereler aynı akstadır. Diğerleri tek olarak yapılmıştır. Burada da çıkmaların üç cephesine de pencere yapılmıştır. Birinci katta kapı hizasındaki çıkmanın hizasında ve iki yanında ikişer, kuzey tarafında çıkmanın altında üç pencere yer alır. İkinci katta çıkmalarda ve güneyde üçer pencere iki çıkma arasında kalan bölümde altı pencere vardır. Ayrıca zemin katın kuzey ucuna yakın küçük bir dikdörtgen açıklık daha dikkati çeker.

Pencerelerin hepsi boyuna dikdörtgen birer açıklıktır ve kuzey cephede birinci katta doğu kapısının iki yanındaki birer büyük pencere hariç diğerleri nispeten daha küçüktür. İkinci kattaki çıkmaların yan cephelerindeki pencereler ile kuzey cephedeki çıkmanın kuzey cephesindeki üçlü pencere grubundan yandakiler diğer pencerelere göre daha dar yapılmıştır. Doğu cephede birinci katta güneyden beşinci ve altıncı pencerelerin seviyesi diğerlerinden biraz yukarıdadır. Kuzey tarafındaki üç pencere ise daha aşağı seviyededir. Doğu cephede birinci kat güneyden iki pencereye çubuk demirlerden hazırlanmış şebekeler yerleştirilmiştir. Pencerelerin düz ahşap söveleri vardır.

Doğu cephenin ekseninden güneye kaymış olan zemin katın kapısı basit dikdörtgen bir açıklığa sahiptir (Fot.41). Zemin kat aynı zamanda ahır ve depoları içerdiğinden bu kapı kuzeydekilere nazaran geniş tutulmuştur. Kapının ahşap kasası profilli yapılmıştır.

Avlu ve Revaklar: Zemin katta yer alan avluya doğu cephenin ekseninden güneye kaymış vaziyette yer alan doğu batı yönlü giriş eyvanından ulaşılır (Fot.45). Eyvanın kuzey duvarının batı tarafına doğru bir kapı yer alır.

Fotoğraf 45. Zemin kat giriş eyvanı.

Avlu kuzey güney yönlü uzanan dikdörtgen planlıdır (Fot.46-47). Ancak kuzey tarafı batıya doğru uzatılarak L şema halini almıştır (Fot.48). Avlunun kuzey tarafı üç sıra revaklıdır. Güneyde iki, ortada üç, kuzeyde altı adet ahşap direk taşıyır. Ayrıca revakın doğu tarafında kuzeyden iki direğin arasında ince bir direk ve güneyden bir kalın direk daha desteklenmiştir. Güneydoğudaki tek direk ile bir gerisindeki ortadaki direk birinci katın tavanına kadar yükselirken diğer direkler birinci katın kuzey revakını taşıyır. Desteklerin taş kaideleri vardır. Kaidelerin bazıları dairesel bazıları kübik biçimdedir. Dairesel kaideler hariç diğerleri özensizdir. Kaidesi kırılanlara beton kaideler yapılmıştır.

Batı duvarın kuzeydeki girintiden önceki kuzey köşesi yıkılmıştır. Bu köşede çeşme kalıntısı durmaktadır (Fot. 48).

Fotoğraf 46. Avlu (güneyden kuzeye)

Fotoğraf 47. Avlu (kuzeyden güneye)

Fotoğraf 48. Avlu kuzey tarafındaki revak (doğudan batıya)

Güney kanadında önceden ahır olarak kullanıldığını düşündüğümüz bölümün önü ahşap kalasların dizilmesiyle elde edilmiş paravanla kapatılmış ve iki kapı açılmıştır (Fot.47).

Batı kanatta güney tarafta iki odanın kapısı, ortak duvarın iki yanındadır (Fot.49) Kuzey taraftaki bunlardan uzaktadır. Kapılar geniş, boyuna dikdörtgen biçimlidir. Batı duvar üstünde odalara açılan kare biçimli iki sıra pencere yer alır. Simetrik düzende olmayan bu pencerelerden alt sıradakiler kapı lentolarının hizasından aşağı doğru, üst sıradakiler lentoların üstü hizasında yapılmıştır. Alt sırada güneyde bir, yan yana iki kapının kuzeyinde iki, kuzey tarafında da bir tane olmak üzere dört adettir. Üst pencerelerden biri, güneydeki kapının üst güney köşesine yakın, ikisi bitişiğindeki kapının kuzey köşesinden kuzeye doğru yan yana, biri de kuzeydeki kapının üstünde kuzey yarısını kaplayacak Çizimde açılmıştır.

Kuzey duvarda ve batıdaki girintili duvarda herhangi bir pencere açıklığı yoktur (Fot.48). Revaka açılan kuzey kanatta üç, batıdaki girintide iki doğu kanadın kuzeyinde bir olmak üzere altı odanın kapısı dar boyuna dikdörtgen biçimde yapılmıştır.

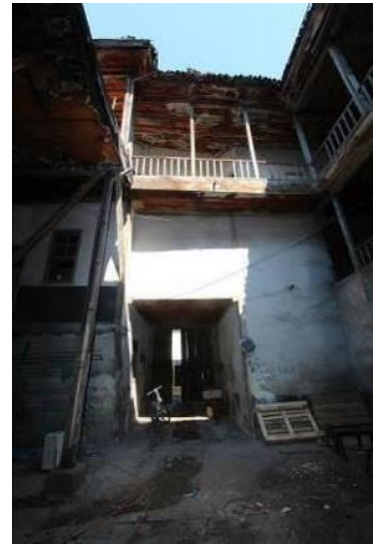
Üst katlar avluya balkon şeklinde açılır (Fot.46, 47, 49). Doğu kanadın eyvandan kuzey tarafı çıkma şeklindedir (Fot.50). Güney tarafı ise düz duvar halinde ikinci kata kadar yükselir (Fot.51).

Fotoğraf 49. Avlu batı kanadı

Fotoğraf 50. Avlu doğu kanadın kuzey tarafı

Fotoğraf 51. Avlu doğu kanat güney tarafı

Birinci katta kuzey cephenin batısında yer alan kapıdan kuzey güney yönlü koridor vasıtası ile revaka ulaşılır. Revak ile koridor arasına sonradan kapı yerleştirilmiştir (Fot.52).

Koridorun batı tarafında iki oda yer alır. Revak, batı, kuzey ve güney yönlerden avlunun etrafını dolandır. Revakın avluya bakan yanları ahşap direklerle taşınır ve aralarında yer yer kırılıp yok olmuş ahşap parmaklıklar yapılmıştır. Revakın kuzey tarafının zemini batı ve güney tarafa göre alçaktır (Fot.53). Kuzey taraf güney ve batıya göre geniş yapılmıştır. Kuzey doğu köşesinde batıya doğru duvar taşıntı yapar. Burası kahvehane tarafındaki helanın duvarıdır. Kuzey kanatta, doğuda iki, batıda üç oda yer alır. Kuzey kanadın güney doğu köşesinden avluya inen ahşap merdivenler varken, yıkılmıştır.

Fotoğraf 52. Birinci kat kuzey revak

Fotoğraf 53. Birinci kat kuzey revak, doğu ve kuzeyi

Batı revaka, batıdaki kuzeyden ikinci odanın kapısı önündeki üç basamaklı merdivenle çıkılır (Fot.56). Batı duvar üzerinde batı revaka açılan üç kapı vardır. Ayrıca revakın kuzeyine doğru ikinci kata çıkan ahşap merdivenler batı duvarına yaslanmıştır (Fot.56-57).

Güney duvarı önüne sonradan hela mekân eklenmiştir (Fot.58). Revakın güney tarafının ortasına yakın yine duvara yaslanmış ikinci kata çıkan merdivenler yer alır (Fot.58). Doğu tarafında fazla yüksek olmayan bir seki yapılmıştır. Güney tarafta doğuda bir oda kapısı göze çarpar. Revakın ahşap tavanı, nem ve bakımsızlık nedeniyle kötü durumdadır.

Fotoğraf 54. Birinci kat revak batı tarafı (kuzeyden bakış)

Fotoğraf 55. Birinci kat revak batı tarafı (güneyden bakış)

Fotoğraf 56. Birinci kat revak güneyi (batıdan güneye bakış)

İkinci kat revaka hem batı, hem güney taraftaki merdivenlerle ulaşılır. İkinci katta avlunun kuzey tarafı müstakil bir avlu gibi yapılmıştır (Fot.57-60). Revaklı avlu görünümündedir. Avlu birinci kattaki kuzey revakın üzerine denk gelir. Üzeri açık avlunun revak tavanı düz ahşaptır. Buranın güney yarısı zemin kattaki avluya açılan revak biçimindedir (Fot.60).

Avlunun ve revakın etrafına on altı oda dizilmiştir. Batı taraftaki odalar aynı düzlem üzerindeyken (Fot.59), kuzeydeki ve doğudaki odaların avluya bakan cepheleri farklı düzlemlerdedir (Fot.57-58, 61). Kuzey kanatta batıdaki üç odaya köşede içeri doğru yapılan pah üzerine açılmış kapılardan ulaşılır (Fot. 60). Doğu kanatta güneyden ilk üç odanın girişi buldukları alanda oluşturulmuş paralelkenar bir girintinin iki yan ve dip kenarlarına açılmıştır (Fot. 58). Kuzey doğu köşedeki üç odanın girişleri de bu köşede oluşturulmuş küçük dikdörtgen bir hole açılır(Fot. 58, 61).

Fotoğraf 57. İkinci kat avlu-revak kuzey tarafı (güneyden kuzeye bakış).

Fotoğraf 58. İkinci kat avlu kuzey yarısı (batıdan doğuya bakış)

Fotoğraf 59. İkinci kat avlu (doğudan batıya bakış)

Fotoğraf 60. İkinci kat avlu (kuzeyden güneye bakış)

Fotoğraf 61. İkinci kat kuzey kanatta yer alan odaların kapıları

Hanın zemin katındaki odaların çoğuna giremedik. Girebildiklerimiz ise fotoğrafa izin vermeyecek derecede eşyalarla doldurulmuş olması sebebiyle oda hakkında bir fikir vermeyeceğinden çekim yapmadık. Ancak yapının geneli gibi bu odalar da bakımsız vaziyetteydi. Bütün katlardaki odalar hafif çarpık dikdörtgen planlıdır. Düz ahşap tavanla örtülüdür. Duvarlar ve tavanda yer yer bakımsızlık ve rutubet nedeniyle yıpranmalar, kavlamalar ve yıkılmalar söz konusudur. Birinci kattaki kuzey doğudaki büyük mekân hariç hiçbir oda özel bir süsleme veya dekorasyona sahip değildir. Bu mekân da kullanılması nedeniyle daha bakımlıdır. Birinci ve ikinci kattaki odaların tavan yüzeyleri ahşap çubukların birbirine paralel çakılmasıyla hareketlendirilmiştir. (Fot.62-65)

Fotoğraf 62. Birinci kat batı kanatta yer alan odalardan biri

Fotoğraf 63. İkinci kat batı kanat kuzey uçtaki oda

Fotoğraf 64. İkinci kat kuzey kanat batı uçtaki oda

Fotoğraf 65. İkinci kat kuzey kanat doğu köşedeki oda

Birinci kattaki odalardan doğu kanatta kuzeydeki iki odanın doğusunda, kuzeyden ikinci odadan geçilen, birinci odaya da pencere ile açılan kuzey güney doğrultulu dar dikdörtgen bir oda yer alır. Bu odanın neden bu Çizimde yapıldığı hakkında bilgiye ulaşamadık.

Doğu kanattaki güneydeki odalar iç içe iki oda şeklindedir (Fot.66). Güneydekine güney revaktan girilirken, kuzey taraftaki bitişik odaya bu odanın içinden geçilir. Orijinalinde tek bir odayken sonradan araya tuğla duvar örülerek bölünmüştür.

Fotoğraf 66: Doğu kanatta güney taraftaki iki odadan kuzeydeki.

Kahvehane olarak kullanılan ve girişi kuzey cephenin doğu tarafından ayrı bir kapı ile sağlanan mekân en büyük alana sahiptir (Fot.67-68). L biçimli salonun kuzeydeki doğu batı yönlü dikdörtgen tarafı yine doğu batı yönlü yerleştirilmiş beş ahşap direkle ikiye bölünmüştür.

Direklerin ters kare piramidal profilli başlıkları vardır. Başlıkların üstünde S kıvrımlı yastıklar yer alır (Fot.68). Doğudan ikinci ve üçüncü direklerden güney duvarına doğru da S kıvrımlı yastıklar konsol gibi kirişi destekler (Fot. 67-68).

Ayrıca tavan, kuzey tarafında doğu ve batı yönlü uzanan ve duvara bitişik S kıvrımlı konsollarla bağlanan kirişle de desteklenmiştir (Fot.68). Tavandaki bu doğu batı yönlü bölünme kuzeydeki kirişin de direklerle zamanında desteklendiği izlenimini vermektedir.

Direkler kare kesitli olup köşelerinden küçük pahlar yapılarak sekizgen görünüm kazandırılmıştır.

Mekânın güney doğudaki güneye doğru girintili kısmı üzerindeki sonradan açılmış kapıdan hanın içine bağlantı sağlanmıştır (Fot.68). Ayrıca batı duvarı üzerinde bugün kullanılmayan iki yanda pencere, ortada kapıdan oluşan üçlü bir açıklık söz konusudur. Kapı ve pencereler kitlenmiş ve boyayla adeta mühürlenmiştir.

Fotoğraf 67. Birinci kat kuzeydoğu köşedeki mekân (batıdan doğuya bakış)

Fotoğraf 68. Birinci kat kuzeydoğu köşedeki mekân (doğudan batı ya bakış)

Tavanın kuzey tarafında tam giriş hizasında çıtalarla basit bir süsleme yapılmıştır.

Yapıdaki pencerelerin iç söveleri de ahşap olup, dış kütledeki ile aynı düzen ve görünüşü yansıtır.

Süsleme: Eserde süsleme dışta çıkma konsollarında, içte ise tavanlarda ahşap applike olarak karşımıza çıkar.

Dış konsollar S-C kıvrımlı yapılmış, alt yüzeyleri ince çıtalarla hareketlendirilmiştir (Fot.69). Ayrıca doğu cephenin kuzeyindeki ve kuzey cephedeki çıkmanın konsol bağlantı noktası ön yüzüne ince çıtaları iç içe V şeklinde çakılmasıyla basit bir süsleme yapılmıştır (Fot.69).

İçte ise bütün odaların tavanları ince profilli çıtalarla hareketlendirilmiştir (Fot.70). Bir tek birinci kat kuzeydoğudaki büyük mekânın tavanının kuzey tarafında mekânın kapısı ile aynı eksende doğu batı yönlü

çakılmış çıtalar düğüm yaparak birleşirler. Yine bu mekânın ahşap direklerinin kemer karınları da, ince yuvarlak yüzeyli çıtaların çakılması ile hareketlendirilmiştir.

Fotoğraf 69. Dışta doğudaki çıkmanın konsolu

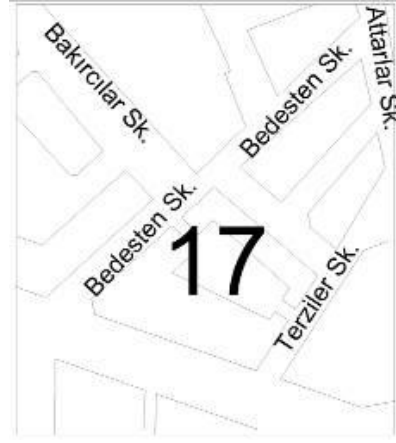
Fotoğraf 70. Birinci kat kuzey doğudaki mekânın tavan süslemesi

2.3. Tarihi Depolar

Eser, Mimar Sinan Mahallesi, Bedesten Sokak'ın güneyinde, bu sokağı kesen Mağazalar Sokağı'nın doğu ve batı yanlarında No:24'tedir (Harita 6-8). Kuzeyden güneye eğimli bir arazi üzerine inşa edilmiştir¹¹. Mağazalar Sokak adeta avlusu konumundadır. Batı yandaki bölüm dikdörtgen planlı, doğu yandaki bölüm ise L planlı; kırma çatılı bir kuruluşa sahiptir (Fot.72-73).

Harita 6. Depoların konumu. (<https://www.google.com.tr/maps> (28.4.2016'da alındı)

Harita 7. Şehir planındaki konumu (İller Bankası aşivinden işlenerek)

Harita 8. Depoların uydu görüntüsü (GoogleEarth'te 19.4.2001'de görüntülenmiş/ 2.6.2016'da alındı)

Fotoğraf 71. Mağazalar Sokağı

¹¹ Bedesten, Çankırı imar planında 176 Ada ve 8-9 Parsel'de yer almaktadır.

Fotoğraf 721. Batıdaki orijinal depo binası

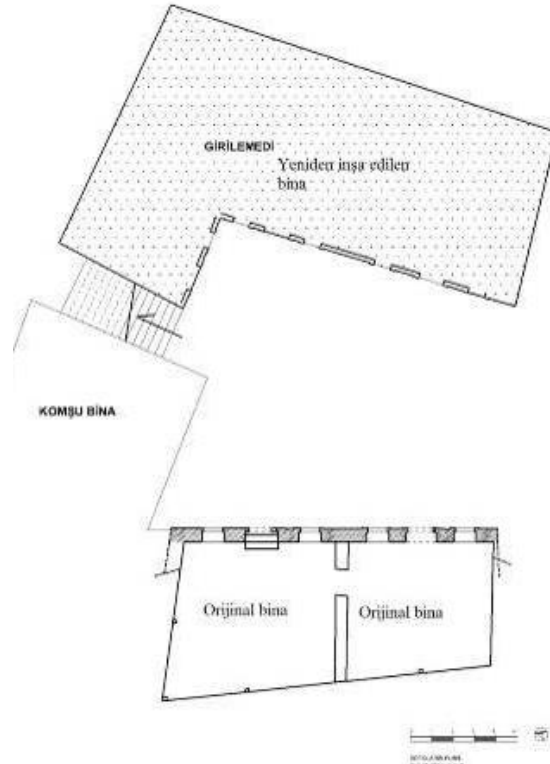
Şehir esnafından Şapkacı Hakkı Adam'ın (72 yaşında) verdiği bilgilerden öğrendiğimize göre batı yan asli halini korumakla birlikte, doğu taraf yeniden yapılmıştır. İncelememiz esnasında doğu yandaki depolara sahipleri bulunamadığı için ve kilitli olduklarından giremedik. Batı yandaki depolarda daha ayrıntılı çalışılmıştır.

Tarihçe: Yapıda herhangi bir kitabe yer almaz. Herhangi bir arşiv belgesine de rastlanmamıştır.

Malzeme: Batı yandaki depoların duvarları kabayonu taşla inşa edilmiş, pencere, kapı söve ve kemerlerinde düzgün kesme taş kullanılmıştır. İçten sıvalı yüzeylere sahiptir. Sıvaların döküldüğü yerlerden söve ve duvarların taş malzemesi görülebilmektedir. Tavan ahşaptır. Doğu yandaki depoların cepheleri sıvalıdır. Ancak sıvaların döküldüğü yerlerden bu tarafın da kabayonu taşla inşa edildiği anlaşılır.

Planı: Batı taraftaki depolar, kuzey güney yönünde hafif çarpık dikdörtgen planlıdır (Çizim 7). Batı tarafta iki depo yer alır. Depolar kuzey güney doğrultusunda yan yana yapılmıştır ve kuzey güney doğrultusunda hafif çarpık kareye yakın dikdörtgen planlıdır. Kuzeydeki deponun kuzey ve batı duvarı ile kuzeybatı köşesinde, güneydeki deponun da batı duvarı orta hizasında birer kare kesitli direk yer alır.

Kuzey duvarının güney duvara göre biraz uzun tutulması nedeniyle batı duvar bir az daha uzun yapıldığından kuzey duvarın açısı batıdan doğuya doğru hafifçe genişlemektedir.

Çizim 7. Tarihi Depoların planı (B. Ö. Balkır/ 14.8.2014)

Depoların doğu cephesinde eksenlerine denk gelecek Çizimde kapıları yer alır. Kapıların iki yanında birer pencere açıklığı vardır. Kuzeydeki deponun kapısından iki basamaklı merdivenle içeri ulaşılır. Doğu taraftaki kuzey güney yönlü L şemalıdır. Bu taraftaki depoların içine giremedik. Bu kanadın kuzey tarafında bir depo, doğu tarafında iki depo kapısı yer alır. Doğudaki kapıların iki yanında, kuzeydekinin ise sadece doğu yanında birer pencere vardır.

Dış Görünümü: Dikdörtgen planlı yapı, dıştan beşik çatı ile örtülmüştür. Çatı marsilya kiremiyle kaplanmıştır. Depoların bulunduğu sokağa kuzeyindeki Bedesten Sokak'ın güneyinden merdivenlerle inilir (Fot.73).

Fotoğraf 73. Bedesten Sokak'tan Mağazalar Sokak'ı bağlayan merdivenler

Batıdaki depoların doğu cephesi, doğudaki depoların da batı ve güney cephesi görünmektedir. Batı cephe sıvalıyken, sıvalar büyük oranda döküldüğünden taş doku ortaya çıkmıştır (Fot.74). Ana kütle ve örtü sisteminden ibarettir. Çatının doğu yönden uzantısı aynı zamanda saçağı da teşkil etmiştir. Doğu cephenin kuzey ucunda düzgün kesme taş uygulanmışken, duvarın kalan yüzeyi kabayonu taştır. Doğudaki depolar, iki katlı bir düzene sahiptir (Fot.75). Doğu ve güney cephesi tamamen sıvalı olması ve açıklıkların birinci katta yoğun olması nedeniyle kütleli bir izlenim bırakır. Her iki tarafta da pencere ve kapı açıklıkları cephelere kısmen bir hareketlilik kazandırmıştır.

Fotoğraf 74. Batıdaki depoların doğu cephesi

Fotoğraf 75. Doğudaki depoların batı ve güney cephesi

Pencere sayıları ve düzenlemeleri cephelere göre farklılık sergiler. Batı tarafta tek sıra pencere söz konusu iken, doğu tarafın her iki cephesinde alt ve üst seviyelere yerleştirilmiş ikişer sıra pencere açıklığı söz konusudur. Doğudaki depoların batı cephesinde üstte iki altta beş pencere vardır (Fot.75). Güney cephede ise üstte ve altta birer pencere açılmıştır (Fot.75). Bu iki cephedeki üst pencereler tek olarak yerleştirilmiştir. Alttakiler ile aynı aksı paylaşmazlar. Birinci katta batı cephenin kuzeyinde yer alan iki pencerenin ortasında kapı yer alır. Bu cephede güneye yakın iki pencereden güneyden ikinci açıklık bugün pencere görünümünde olsa da aslında kapı açıklığı iken alt tarafı kapatılarak pencereye, bunun güneyindeki açıklık ise aslında pencere iken kapıya dönüştürülmüştür (Fot.75). Yani bu tarafta da kuzeyindeki iki pencere ortasında kapıdan meydana gelen üçlü düzen yapılmıştır. Doğu kanadın güney cephesinin doğu ucunda bir pencere yer alır.

Batı kanadın doğu cephesindeki pencereler de doğu kanadın batı cephesindeki üçlü açıklık düzeninde yapılmıştır (Fot.74). İki pencere ortasında kapı açıklığı düzeni hem kuzey hem güney tarafta uygulanmıştır.

Doğu kanadın ikinci katındaki dikdörtgen üç pencere dışında hepsi basık kemerli boyuna dikdörtgen birer açıklıktır (Fot.74-75). Üstteki dikdörtgen pencereler sonradan açılmış izlenimi verirler (Fot.75). Bunlardan güneye yakın olanı enine dikdörtgen büyük bir açıklığa sahiptir. Kuzeye yakın olan boyuna dikdörtgen, güney cephenin batısına yakın olan ise küçük enine dikdörtgen bir açıklıktır. Birinci kattaki pencereler hemen hemen eşit boyutlarda olup, batı kanattakiler nispeten daha geniştir (Fot.74-75). Pencerelerin önüne demir kepenkler yerleştirilmiştir. Söveleri ve kemerleri düzgün kesme taş olup, kilit taşları taşıntılı yapılmıştır. Her üç cephede yer alan depoların kapıları pencerelere göre daha geniş basık kemerli açıklıklardır. Kemer kilit taşları taşıntılı yapılmıştır. Doğu cephedeki kapılar sokak seviyesi ile aynı seviyedeyken, batı cephede kuzeydeki kapıya bir basamakla inilir. Güneydeki kapı da aynı Çizimde merdivenle inilecek seviyedeyken alt kısmı kapanmış, güneyindeki pencere sokakla aynı hizaya kadar indirilerek kapı olarak açılmıştır. Güney cephedeki kapının da girişine bir basamakla inilir.

İç Mekân:

Batı kanattaki depolar kuzey güney yönünde kareye yakın hafif yamuk planlıdırlar (Fot.76-77). Sonradan iki deponun arasındaki duvarın doğu ucuna yakın kapı açılarak iki depo arasında geçiş sağlanmıştır. Deponun zemini kot altındadır. Düz ahşap kalaslarla örtülü tavan sonradan kontrplak parçalarıyla rastgele kaplanarak korunmaya çalışılmıştır. Duvarlar sıvanmış ve beyaz boyalıdır; ancak bakımsızdır. Her hangi bir süsleme unsuruna sahip değildir. Pencere açıklıkları dış kütledeki ile aynı düzen ve görünüşü yansıtırlar (Fot.78). Pencerelerin iç söveleri de kesme taşır. Basık kemerlerinin eğimi dış kemere göre daha hafiftir.

Fotoğraf 76: Batı depolardan güneydeki, güneydoğudan kuzeybatıya bakış

Fotoğraf 77: Batı depolardan kuzeydeki, batıya bakış

Fotoğraf 78: Batı depolardan güneydekinin doğu duvarında yer alan pencere ve kapı düzeni.

Tarihlendirme: Bina ile ilgili herhangi bir belgeye rastlanmamıştır. Ancak cepheden hafif taşıntılı yayvan basık kemerli pencere ve kapı söve ve kemerlerinin görünümü II. Abdülhamid döneminde inşa edilmiş kamu yapılarıyla benzerlik göstermektedir. Örneğin: Çankırı Taşmektep (Özcan Balkır, 2018: 546-561), Mecbur Efendi Kütüphanesi (Özcan Balkır, 2018: 150-158), Safranbolu’da depo binası (Topçubaşı, 2009: 246-249), Kayseri Memleket Hastanesi (Özbek-Aslan, 2008: 758-756), gibi örneklerin pencere düzenleri benzerlik gösterir.

3. KARŞILAŞTIRMA VE DEĞERLENDİRME

Çankırı’da günümüze gelebilen iki **şehir-içi hanı ile bir depo binası** mevcuttur. Kitabesi olmayan bu yapılardan Depolar ve Karadayı Hanı verilerine göre 19. yüzyıla, Gofuroğlu Hanı ise 20. yüzyıl başlarına tarihlenmektedir.

Çankırı Merkez ilçede 1869 tarihli ilk Salnamede 20 han kaydedilmişken, 1903 tarihli son Salnamede 5 han 1 bedesten kaydedilmiştir(Türkoğlu, 1999: 17, 544). Hanların isimleri belirtilmemiştir. A. K. Üçok ise 1941 tarihli eserinde, Çankırı’da yaklaşık 16 hanın mevcut olduğunu 30 kadar hanın da yıkıldığını belirtmiş ve yıkılan hanların isimlerini vermiştir (Üçok, 2002: 152-153). Maalesef günümüze yalnızca söz konusu iki han gelebilmiştir ve bunlar da amacına uygun kullanılmadıklarından harap vaziyette yıkılmaya yüz tutmuşlardır. Depolar ise malzemesi nedeniyle hanlara göre daha sağlam durumdadır.

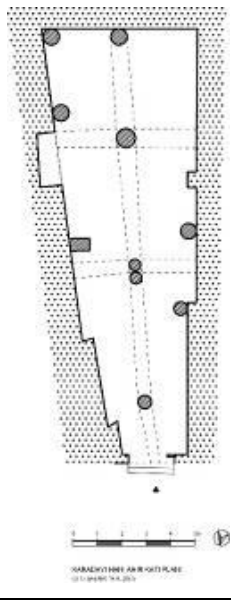
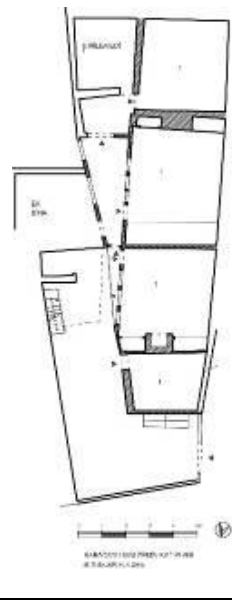
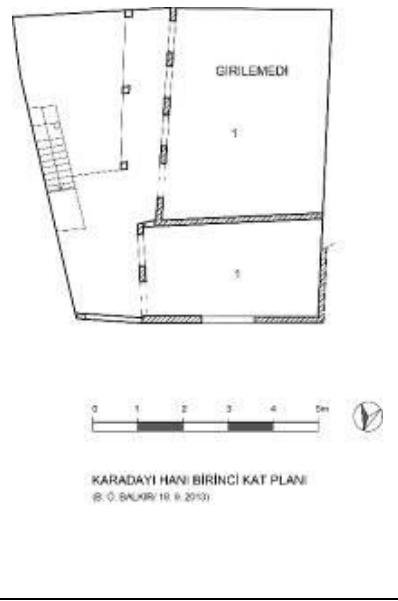
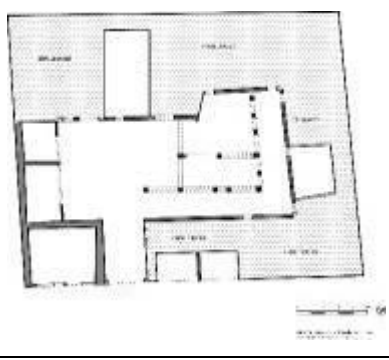
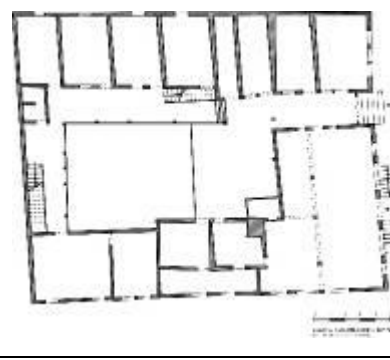
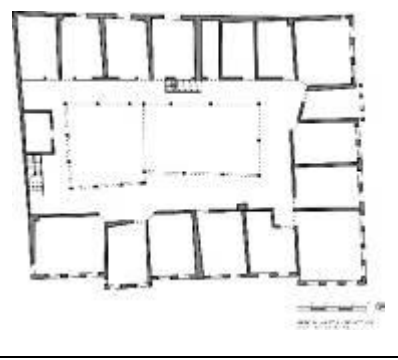
Hanların her ikisi de zeminde kabayonu ve moloz taş, üst katlarda ahşap çatıklı kerpiç örgü ile inşa edilmiştir. Ayrıca Gofuroğlu Hanı’nda zemin katta kesme taş kaplama görülür. Depolar ise kabayonu taş ve kesme taşla yapılmıştır.

Üç yapıda da örtü düz ahşap tavan ve kırma çatıdır.

Hanlar üç katlı, depo ise tek katlıdır (Tablo 1). Gofuroğlu Hanı, bir avlu etrafına dizilmiş mekânlardan meydana gelir. Han tipolojisine göre (Ersoy, 1994: 76-78), avlulu hanlar grubunda, üç katlı ve tüm katları revaklıdır. Karadayı Hanı ise önünde yer alan küçük bir bahçe ile sınırlanmıştır. Yine üç katlıdır ve tek cepheden iki katı revaklıdır. Gofuroğlu Hanı, arazi eğimi nedeniyle güneyden üç, kuzeyden ise yüksek girişli iki katlıdır. Güneyde yer alan zemin kata geniş bir eyvandan ulaşılır. Yapının zemin katında güney yanda ahır; kuzey yanda revakların gerisinde ve batıda bir kısmı revak gerisinde kalmak üzere tüccar depoları yer almaktadır. Üst katlarda ise revak gerisinde doğu, batı ve kuzey kenarlara otel odaları ve banyo üniteleri yerleştirilmiştir. Karadayı Hanı’nda ise bahçe L şeklinde yapının doğu cephesi kuzey tarafı ile kuzey cephesi önündedir. Bodrum kat denebilecek ahır kısmına yarım kot inilerek ulaşılmaktadır. Ahır

üstündeki iki katta ise dar birer revak gerisinde bahçeye bakan odalar sıralanmıştır. Gofuroğlu Hanında revaklar zemin katta yalnızca kuzey kenarda, birinci katta kuzey, güney ve batı kenarda, ikinci katta ise dört kenarda birden yer alır. Karadayı Hanında ise yalnızca doğu cephenin kuzey tarafında revak uygulaması vardır. Her iki yapıda da üst katlardaki odalar birer otel odası gibi düzenlenmiştir. Yalnız Gofuroğlu Hanında birinci katta batı tarafta kuzeyden iki oda tüccar odası görünümündedir. Ayrıca kuzey kenar doğu tarafı da kahvehane amaçlı düzenlenmiştir. Gofuroğlu Hanı doğu cephesi boyunca sıralanan dükkânlar ve kuzeydoğu köşesinde büyükçe kahvehane olarak kullanılan mekânla doğrudan sokağa açılır. Karadayı hanı ise batı ve güney cephelerden binalar, doğu ve kuzeyinden ise yüksek bahçe duvarı ile dışarıdan tamamen tecrit edilmiştir.

Tablo 1. Ticaret yapılarının planları

		
Karadayı Hanı Ahır Katı	Karadayı Hanı Zemin Katı	Karadayı Hanı Birinci Kat
		
Gofuroğlu Hanı Bodrum Kat	Gofuroğlu Hanı Birinci Kat	Gofuroğlu Hanı İkinci Kat

Karadayı Hanında odalarda ocak ve dolap nişleri bulunmaktadır. Gofuroğlu Hanı'nda ise böyle bir uygulama yoktur.

Anadolu Selçuklu Dönemi'nde hanlar (Turan, 1946: 471-479; Erdman, 1961; Akozan, 1963: 133-167; İltter, 1969; Cezar, 1981; Acun, 2007), önemli yol güzergâhlarında kurulmuş, tüccarların ve yolcuların güvenliğini sağlayan yapılardır. Açık avlu ve kapalı mekândan meydana gelebildikleri gibi, avlusuz örnekleri de vardır. Kervansaraylar, yolcuların her türlü ihtiyacını karşılayacak şekilde kurulmuş ve teşkilatlanmıştır (Turan, 1946: 477, 479). Osmanlı Döneminde bir yandan eski hanlar kullanılmaya devam edilirken, bir yandan da aynı geleneğin devamı olan menzil hanları yollar üzerine kurulmuştur (Akozan, 1963; İltter, 1969; Cantay, 1975; Güran, 1978; Ersoy, 1994: 75-97). Menzil hanlarının yanı sıra, bu dönemde özellikle istikrarın tam olarak sağlandığı 15. yüzyıldan itibaren yaygınlaşarak şehirlere de “şehir-içi” hanlar kurulmaya başlanmıştır. Şehir-içi hanlar tüccarların veya yolcuların kaldıkları veya büro olarak kullandıkları mekânlar, depolar ve ahırlar, bazen mescit, hamam ve tuvaletlerden müteşekkil yapılardır (Ersoy, 1994: 75; Kuban, 2007: 393). Çoğunlukla kare veya kareye yakın dikdörtgen planlı olmak üzere,

bazen de araziye uyum nedeniyle asimetrik planlı inşa edilen örnekler vardır. Osmanlı'nın son zamanlarına kadar her dönemde inşa edilmiş bu hanlar bir- üç katlı, bir- üç avlulu veya avlusuz; revaklı veya revaksız, biçimde yapılabiliyordu. (Kuban, 1981: 202; Ersoy, 1991: 2-3; Ersoy, 1994: 77-83) Malzeme olarak çoğunlukla taş kullanılmakla birlikte, Kastamonu Yanık Han ile İzmir Arab Hanı'nda düz tavanda, Arab Hanı'nda revaklarda ahşap malzeme de kullanılmıştır (Ersoy, 1994: 89). Sakarya Taraklı Hanı ise moloz taş temel üzerine hıms tekniğinde yapılmıştır (Çetin, 2014: 203-229). Gerede Kiliseli Han'ın (1909) dış duvarları taş, içten odaların avluya bakan cepheleri hıms tekniğinde yapılmıştır (Özcan Balkır, 2018: 845).

Osmanlı Şehir- içi hanları başlangıçtan itibaren çoğunlukla tek avlulu ve iki katlı inşa edilmişlerdir. Üç katlı hanlar ise 18. yüzyıldan itibaren daha sık yapılmaya başlar. Çankırı Gofuroğlu Hanı (Tablo 1) tek avlulu ve üç katlı mimarisiyle bu tip hanların 20. yüzyıl başlarında inşa edilmeye devam edildiğini gösterir. Trabzon Alaca Han (15. yüzyıl), İstanbul Rüstem Paşa Hanı (1556-1568), İstanbul Büyük Yeni Han (18. yüzyıl ikinci yarısı), Trabzon Vakıf Han (18. yüzyıl), İstanbul Küçük Yeni Han (18. yüzyıl), İstanbul Simkeşhane (18. yüzyıl), Trabzon Sabır Han (18. yüzyıl sonu-19. yüzyıl başı), Gaziantep Kumruoğlu Hanı (19. yüzyıl sonu), İstanbul Yıldız Hanı (19. yüzyıl) üç katlı hanların başlıcalarıdır (Ersoy, 1994: 79). Bu hanlardan İstanbul Büyük Yeni Han hariç hepsi tek avlulu, İstanbul Büyük Yeni Han ise iki avlulu olarak kurulmuştur (Ersoy, 1994: 90-97). Merzifon Taş Han (17. yüzyıl sonları) (Çerkez, 2005: 125, çizim 13-16), Gaziantep Şeker Hanı (1850) (Ersoy, 1994: 77), Manisa Yeni Han (1868) (Kuyulu, 1992: 60-79, plan 7-8), İstanbul Hasan Paşa Hanı (1740) (Güran, 1978: 78), İzmir Manisalıoğlu Hanı (19. yüzyıl) (Ersoy, 1991, 45-47), tek avlulu hanlara verilebilecek örneklerden yalnızca bir kaçıdır.

Çankırı Karadayı Hanı küçük bir bahçenin batı yanını işgal etse de, burayı avlu gibi görürsek tek avlulu üç katlı yapı grubuna girer; ancak avlunun tek bir yanına uzunlamasına yerleştirilmiştir. Bu avlu-mekân düzeniyle İzmir Kadioğlu Hanı (19. yüzyıl ikinci yarısı) (Ersoy, 1991: 43-44) ile benzerlik gösterir.

Avluları revaksız olan az sayıda yapının yanında çoğunlukla revaklı olarak inşa edilmişlerdir. Revaklar bütün katlarda bulunabildiği gibi, sadece alt katı veya sadece üst katı revaklı örnekler de vardır. Gofuroğlu Hanı'nın avlusu bütün katlarda revaklıdır. Karadayı Hanı'nın bodrum katı toprak seviyesinin altında kaldığından buraya revak yapılması olanaksızlığı nedeniyle yalnızca zemin ve birinci katına revak yapılabilmektedir. Revaklar katların tamamını çevrelediği gibi Gofuroğlu Hanı'na benzer biçimde bir veya birkaç cepheyle de sınırlandırılabilir. Gofuroğlu Hanı'nın zemin katında sadece kuzey kanatta, birinci katta sadece güney, batı ve kuzey kanatta, ikinci katta ise dört yönde revak uygulanmıştır.

Şehir-içi hanlarda mekânların yerleşimi genellikle alt katta avluyu çevreleyen revaklar, revakların gerisinde depolar ve ahır; üst katlarda ise revaklara birer kapı ve pencereyle açılan odalardan meydana gelmektedir. Gofuroğlu Hanı'nda da mekân yerleşimi ana hatlarıyla bu şekildedir. Zemin katta kuzeydeki revakların gerisinde doğu, batı ve kuzey kenarlar ile batı tarafın kuzey kesimi dâhil depolar sıralanmış; güney kanatta ise ahır yerleştirilmiştir. Birinci katta farklı denebilecek bir uygulama karşımıza çıkar. Yapının doğu ve batı kanadında revakların gerisinde otel odaları ve tüccar odaları dizilmişken, kuzeyde geniş bir sahanlık bırakılarak, bu sahanlığın kuzeyine de doğrudan dışarıyla ve batıdaki küçük koridorla bağlantılı büyükçe kahvehane mekânına yer verilmiştir. İkinci katta ise doğu, batı ve kuzey yanlarda revakların gerisinde odalar söz konusudur. Ancak burada birinci kattaki sahanlığın üzeri avlu gibi değerlendirilmiştir. Böylece zemin kattaki çift sıra revakla sınırlı güneyde yer alan avlu, ikinci katta kuzeyde de teras gibi ortaya çıkmıştır. Bu durum münferittir. Güney kanatta birinci ve ikinci katlarda revakların gerisinde yalnızca katlara çıkan merdiven ile sonradan yapılmış hela mekânları bulunur.

Karadayı Hanı'nda da mekânlar avlunun doğu kenarında revakların gerisinde tek cephe boyunca dizilmiş tüccar odalarından müteşekkildir.

Şehir-içi hanlarda ahırların konumu, yapının boyutlarına ve arazinin topografik durumuna göre değişmektedir. Buna göre bodrum katta, alt kat avlu kanatlarında veya hana dıştan bitişik kapalı mekân şeklinde ahırlar konulanmıştır (Ersoy, 1994: 83-84). Karadayı Hanı'nda ahır, yarım kot inilen bodrum katın tamamını işgal eder. Ankara Çengel Han (1522), İstanbul Büyük Valide Hanı (17. yüzyıl), İstanbul Taş Han (18. Yüzyıl ikinci Yarısı) ahırların bodrum kata yerleştirildiği örneklerdendir (Ersoy, 1994: 83). Gofuroğlu Hanı'nda ise avlunun güney kanadındaki yan yana iki mekân ahır olarak düzenlenmiştir ve doğrudan avluya bağlantısı kapı ile sağlanmıştır. Ahır kısmı böyle düzenlenmiş hanlara Tire Lütfü Paşa Hanı (16. yüzyıl ortası) ve Tokat Deve Hanı (16. yüzyıl) örnek gösterilebilir (Ersoy, 1994: 84).

Gofuroğlu Hanı, doğu cephesi ve kuzeydoğu cephesindeki mekânlarla doğrudan sokağa açılarak çarşıyla bağlantı sağlar. İzmir Kızlarağası Hanı (1744) (Ersoy, 1991: 24-30), İzmir Demir Hanı (17. yüzyıl sonu-18. yüzyıl sonu arası) (Ersoy, 1991: 16-18), İzmir Çakaloğlu Hanı (1805-1806) (Ersoy, 1991: 58-65), Urfa

Gümrük Hanı (1563) (Özme, 2005: 290-293), Urfa Mençek Hanı (18. yüzyıl başı) (Özme, 2005: 295-297), Diyarbakır Deliller Hanı (1527) (Güran, 1978: 204) aynı anlayışta dış cephelerine dükkânların dizildiği örneklerden bazılarıdır.

Gofuroğlu ve Karadayı hanları içten düz ahşap tavanlı, dıştan kırma çatı örtülüdür. Özellikle kâgir malzemeyle yapılmış hanların çoğunlukla tonoz bazen de kubbe ile örtüldüğü görülür. Kastamonu Yanık Han (17. yüzyıl sonu- 18. yüzyıl başı) (Bilici, 1991: 123-127, fot.210-219), İzmir Arap Hanı (Ersoy, 1991: 50-52; Ersoy, 1994: 86) ve Sakarya Taraklı Hanı'nın (Çetin, 2014: 203-229), Gerede Kiliseli Han (Özcan Balkır, 2018: 845) düz ahşap tavanlı ve dıştan kırma çatı ile örtüldükleri bilinmektedir.

Gofuroğlu Hanı'nda doğu ve kuzey cephelerdeki taç kapıları vurgularcasına ikinci kattaki mekânların, kapıların üstüne denk gelen kısımları çıkma şeklinde inşa edilmiştir. Şehir hanlarında kapıları vurgulayan bu biçimdeki çıkmalara 17. yüzyıldan itibaren sıklıkla rastlanır. Tokat Voyvoda Hanı (İlter, 1969: 66), Safranbolu Cinci Han (Kuban, 2007: 393), İstanbul Büyük Valide Hanı (Güran, 1978: 97), İstanbul Hasan Paşa Hanı (Güran, 1978: 120-122; Kuban, 2007: 393), İzmir Kızlarağası Hanı (Ersoy, 1991: res.22-24), Merzifon Taş Han (Çerkez, 2005: fotoğraf 123) gibi çok sayıda eserde kapı üstünde çıkma ayrıntısını görmekteyiz.

Gofuroğlu Hanı'nda, birinci ve ikinci katlarda güney revakının dip duvarına bitişik yeni birer helâ ile batı tarafta yan yana dizili odaların arasında orijinal olan banyo yer almaktadır. Karadayı Hanı'nın da bahçesinin güneydoğu köşesine yeni bir helâ yapılmıştır. Şehir-içi hanlarda ahır, depolar, odalar ve mescit gibi mekânların işlevleri bilinirken, bazı mekânların ise belirlenememektedir. Ancak, künk sistemi veya sıralı mazgal pencerelerin bulunduğu mekânların hamam veya helâ olabileceği düşünülür. Ankara Çengel Han, İzmir Karaosmanoğlu Hanı, Amasya Taş Han bu mekânların varlığı bilinen yapılardan bazılarıdır (Ersoy, 1991: 85).

Karadayı ve Gofuroğlu Hanları düz lentolu geniş açıklıklı kapıları, birinci ve ikinci kat cephelerine sıralanan hafif taşkın ahşap sövelerle çerçevelemiş, boyuna dikdörtgen biçimli pencereleri, kare kesitli ve köşeleri pahlanmış, ince revak direkleri ile özellikle geç dönem konut mimarisi görünümünü yansıtmaktadır.

Gofuroğlu ve Karadayı Hanları'nın plan şemaları, avlu, kat ve mekân düzenlemeleri, 15. yüzyıldan beri yapılan şehir-içi han tipolojilerinin 20. yüzyıla kadar, taşrada bile tercih edilen tipler olduğunun göstergesidir.

Şehirdeki bir diğer ticaret yapısı **Depolar**, 19. yüzyıldan kalan tek kâgir ticari binadır. Şehrin ticaret merkezinde yer almaktadır. Depoların yakınında olduğu tahmin edilen Bedesten ve çevredeki çeşitli esnaf gruplarına ait arastaların binaları günümüze gelememiştir. Ancak bölgedeki sokak adlarından bu sokaklarda bir zamanlar arasta binalarının olduğu zamanla yıkılarak halen esnafın işlettiği modern(!) binalara yerini bıraktığı anlaşılır. Nasıl olduysa söz konumuz olan depolar bu kıyımdan kurtulmuştur. Yapıda herhangi bir inşa kitabesine rastlanmaz. Ancak, binanın cephe düzenlemesinde, pencere ve kapıların taşkın söve ve kemerleri, kilit taşları, 19. yüzyıl ikinci yarısında karşımıza çıkan bir özelliktir. Safranbolu'da depo binası (Topçubaşı, 2009: 246-249), Safranbolu hapishanesi (Topçubaşı, 2009: 246-247), Bartın Hükümet Dairesi (Topçubaşı, 2009: 258-259), Kayseri Memleket Hastanesi (Özbek- Aslan, 2008: 758-761), Yozgat Askerlik Şubesi (Acun, 2005: 205) ve daha birçok 19. yüzyıl 2. yarısına hatta dördüncü çeyreğine tarihlendirilen eserde Çankırı depo binalarındaki gibi cepheden taşkın düzgün pencere kemer, söve ve denizliklerine rastlanır. Ayrıca cephelerde mutlak bir simetri hâkimiyeti de bu dönemdeki binalarda sık karşılaştığımız bir durumdur. Özellikle bu dönemde inşa edilmiş kamu yapıları benzer simetrik düzende inşa edilmişlerdir. Pencere- kapı sövelerin biçimi ve cephedeki simetrik düzen nedeniyle Çankırı Depo binasını 19. yüzyıl sonlarına tarihlendirilmesi uygun görünmektedir.

Süsleme yalnızca Karadayı Hanınının 1. Kat kuzeyden 2. ve 3. odalarının tavan göbeklerinde, dolap kapaklarında ve kapı kanatlarında görülür. Ahşap dolap ve kapı kanatları ile tavan göbeğindeki süsleme Yozgat, Çankırı ve Ankara'da birçok farklı yapı tipinde karşımıza çıkar (Acun, 2005: 376; Yavuz, 2014: 17-19; Taşkan, 2016: 98; Özcan Balkır, 2018: 199-510, 537, 543; Demirbağ- Urfalıoğlu, 2018: 274-284).

Her üç eserinde mimarı bilinmemektedir.

Sonuç olarak bedesten, arastalar ve hanların bulunması bir şehrin ticari canlılığını gösteren unsurlardır. Çankırı'da yer alan bedesten ve hanların çoğunluğu ne yazık ki yıkılmıştır. Günümüze yalnızca, 19. yüzyıl sonları 20. yüzyıl başlarında inşa edilmiş iki han ile depo binası gelebilmiştir. Gofuroğlu ve Karadayı Hanları, tek avlulu, üç katlı ve revaklı plan şemaları, avlu, kat ve mekân düzenlemeleri ile 15. yüzyıldan

beri yapılan şehir-içi hanlarda görülen uygulamaların, 20. yüzyıla kadar, taşrada bile tercih edilen tipler olduğunun göstergesidir. Dileğimiz şehirde kalan bu son örneklerin korunarak gelecek kuşaklara aktarılmasıdır.

KAYNAKÇA

- Acun, H. (1999). Manisa'da Türk Devri Yapıları, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Acun, H. (2005). Bozok Sancağı'nda (Yozgat İli) Türk Mimarisi, Ankara.
- Acun, H. (2007). "Giriş" (Ed. Hakkı Acun), Anadolu Selçuklu Dönemi Kervansarayları. ss.13-17. T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara
- Akozan, F. (1963). "Türk Han ve Kervansarayları", Türk Sanatı Tarihi Araştırma ve İncelemeleri, 1:133-167.
- Armağan, A.L. (2000). "XVIII. Yüzyılda Hac Yolu Güzergâhı ve Menziller (=Menâzilü'l-Hacc)", Osmanlı Araştırmaları, 20: 73-74 (73-118).
- Arslan, Y. - Karakuş, O.K. (2012). Yitik Şehrin Romanı: Hamuşan. Çankırı.
- Bilici, Z. K. (1991). "Kastamonu'da Türk Devri Mimarisi ve Şehir Dokusunun Gelişimi (18. Yüzyıl Sonuna Kadar)", Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Ankara.
- Bozkurt, R. (1966). Osmanlı İmparatorluğunda Kollar, Ulak ve İaşe Menzilleri, Gnkur. Basımevi, Ankara
- Cantay, G. (1975). "Anadolu'da Osmanlı Devri Kervansaraylarının Gelişimi", Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Sanat Tarihi Bölümü, Türk ve İslam Sanatı Kürsüsü, İstanbul.
- Cezar, M. (1981). "Türk Tarihinde Kervansaray", VIII. Türk Tarih Kongresi (Ankara 11-15 Ekim 1976), Kongreye Sunulan Bildiriler, C. II, Ankara.
- Cuinet, V. (1879). La Turquie d'Asie, Geographie Administrative Statistique Descriptive et Raisonnee de Chanque Province de A'Asie Mineure, Paris.
- "Çankırı". Yurt Ansiklopedisi. İstanbul 1982. C.3, s. 1952.
- Çerkez, M. (2005). "Merzifon'da Türk Devri Mimari Eserleri", Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Ankara.
- Çetin, Y. (2014). "Bir Geç Dönem Osmanlı Şehir Hanı: Taraklı Han (Hacı Atıf Hanı)", Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 7 (29): 203-229.
- Demirbağ, U. – Urfalıoğlu, N. (2018). "Çankırı Merkez İlçe Geleneksel Konutlarının Mimari Bezemeleri", The Journal of Academic Social Science Studies, 69: 274-284 (269-287).
- Erdmann, K. (1961). Das Anatolische des 13. Jhrhunderts. Teil I- II, Berlin.
- Ergenç, Ö. (2013). "Osmanlı Şehrinde Esnaf Örgütlerinin Fizik Yapıya Etkileri", Şehir, Toplum, Devlet, Osmanlı Tarihi Yazıları, İstanbul.
- Ersoy, B. (1991). İzmir Hanları, Ankara.
- Ersoy, B. (1994). "Osmanlı Şehir-içi Hanları Plan Tasarımı ile Cephe ve Malzeme Özellikleri", Sanat Tarihi Dergisi, VII: 76-78(75-97).
- Güran, C. (1978). Türk Hanlarının Gelişimi ve İstanbul Hanları Mimarisi, İstanbul.
- Halaçoğlu, Y. (1981) "Osmanlı İmparatorluğu'nda Menzil Teşkilatı Hakkında Bazı Mülâhazalar", Osmanlı Araştırmaları, 2: 123 (123-132).
- Halaçoğlu, Y. (2002). Osmanlılarda Ulaşım ve Haberleşme, Ankara.
- İlter, İ. (1969). Tarihi Türk Hanları, Ankara.
- Kankal, A. (2011). XVI. Yüzyılda Çankırı, Çankırı Belediyesi Kültür Yayınları, Çankırı.
- Kuban, D. (1968). "Anadolu Türk Şehri, Tarihi Gelişmesi, Sosyal ve Fiziki Özellikleri Üzerine Bazı Gelişmeler", Vakıflar Dergisi, VII: 71.
- Kuban, D. (1981). 100 Soruda Türkiye Sanatı Tarihi, İstanbul.

- Kuban, D. (2007). Osmanlı Mimarisi, İstanbul.
- Kuyulu, İ. (1992). Karaosmanoğlu Ailesine Ait Mimari Eserler, Ankara.
- Müderrişoğlu, F. (2002). “Osmanlı İmparatorluğu’nda Ulaşım ve Yol Şebekesi”. Ortaçağ’da Anadolu, Prof. Dr. Aynur Durukan’a Armağan, Ankara, 373- 381.
- Önen, N. - Reyhan, C. (2011). Mülkten Ülkeye, Türkiye’de Taşra İdaresi’nin Dönüşümü (1839-1929), İstanbul.
- Özbek, Y.- Aslan, C. (2008), Kayseri Taşınmaz Kültür Varlıkları Envanteri, C.1-2, Kayseri.
- Özcan Balkır, B. (2018). “Çankırı (Merkez İlçe ve Köyleri) Türk Dönemi Mimari Eserleri”, Yayınlanmamış Doktora tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Ankara.
- Özme, A. (2005). “Ruha (Urfa) ’da Bir Grup Şehir İçi Hanı”, Vakıflar Dergisi, 29: 290-293.
- Şemseddin Sami (1896). Kamus-ul Alam, Tarih ve Coğrafya Lugatı, İstanbul.
- Taşkan, D. (2016). “Ankara (Merkez) Cami ve Mescitlerindeki Ahşap Tavan Göbekleri”, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Özel Sayı/Aralık: 98(71-101).
- Topçubaşı, M. (2009). “19. Yüzyılda Kastamonu Eyaleti’nde Kamu Yapıları ve Yeniden Kullanım Sorunları”, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalı, İstanbul.
- Toruk, F. (2008). Çankırı İzlenimleri, Seyyahlar ve Araştırmacılar, Çankırı.
- Turan, O. (1946). “Selçuklu Kervansarayları”, Belleten, 10 (39): 471-479.
- Türkoğlu, Ö. (1999). Salnamelerde Çankırı, Kastamonu Vilayeti Salnamelerinde Çankırı (Kengiri) Sancağı (1869-1903), Çankırı.
- Üçok, A. K. (2002). Çankırı Coğrafyası, Okuyan Adam yayınları, 1. Baskı (Eserin orijinali 1941’de yayınlandı), Çankırı.
- Yavuz, H. (2014). “Ankara Evleri Ahşap Üzeri Kalem İşleri”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, T.C. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı.